

Alkoholkonsumtionen i Sverige 2013

CAN Rapport 142

Håkan Leifman & Björn Trolldal

Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, CAN

I:a upplagan, I:a tryckningen (1–200)

Denna rapport är en revidering av den version som publicerades på
CAN:s webbplats den 12 juni 2014.

Layout inlaga: Britta Grönlund, CAN

Layout omslag: Jimmie Hjærtström, CAN

Foto: Johner Bildbyrå AB

Tryck: EO Graf ska, 2014

ISSN: 0283-1198

ISBN: 978-91-7278-249-5 (tryck)

URN:NBN:se:can-2014-3 (pdf)

Alkoholkonsumtionen i Sverige 2013

Håkan Leifman & Björn Trolldal

Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning

Rapport nr 142

Stockholm 2014

Förord

Huvudsyftet med Monitorundersökningen är att få en samlad bild av den totala alkoholkonsumtionen i Sverige. Genom att beräkna de oregistrerade delarna av denna konsumtion med hjälp av frågeundersökningar, och summera resultaten från dessa med uppgifter om den registrerade försäljningen i landet erhålls en bild av den totala konsumtionen på nationell nivå.

Monitorundersökningen har pågått sedan juni 2000. Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN) övertog denna undersökning år 2013 och i samband med detta genomfördes vissa förändringar i den metodik som används. För att göra de beräkningar som gäller 2013 och framåt jämförbara med tidigare år har CAN genomfört en revidering av tidigare publicerade uppgifter, som publicerades i CAN-rapport 140 (Leifman & Trolldal, 2014).

I den här rapporten redovisas uppgifter om den totala alkoholkonsumtionen i landet, uppdelat på dess olika delmängder, för hela perioden 2001–2013 med betoning på utvecklingen under senare år.

Stockholm i juni 2014

Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning

Håkan Leifman
Direktör

Innehåll

Förord.....	3
Sammanfattning.....	6
1. Inledning.....	8
2. Material och metod.....	9
Monitormätningarnas utgångspunkter för beräkning av anskaffad alkohol.....	9
Mätprocedur och urvalsmetod.....	10
Registrerad försäljning av alkoholdrycker.....	11
Oregistrerade delmängder alkohol.....	11
Konsumtion bland svenskar på resor utomlands samt icke-svenskars köp i Sverige....	13
Uppräkning av de självrapporterade oregistrerade delmängderna alkohol.....	14
3. Resultat.....	25
4. Diskussion.....	40
Referenser.....	42
Bilaga 1.....	43

Sammanfattning

Huvudsyftet med Monitorundersökningen är att på nationell nivå summera den registrerade delen av alkoholkonsumtionen med den oregistrerade delen för att få en bild av den totala alkoholkonsumtionen i landet. Den registrerade delen utgörs av alkohol som säljs inom landet, på Systembolaget, restauranger och i livsmedelsbutiker. Den oregistrerade delen består av alkohol som förs in i landet i samband med resor, hemtillverkning, köp av smugglad alkohol och köp via internet. Den oregistrerade delen kartläggs med hjälp av en löpande frågeundersökning som omfattar ca 18 000 personer per år.

Monitormätningarna, som avser perioden 2001–2013, sker på anskaffningsplanet (köp, införsel och hemtillverkning) och inte på konsumtionsplanet. Över en längre tidsperiod är dock konsumtionen i stort sett densamma som anskaffningen på nationell nivå. I rapporten anges konsumtionen (eller anskaffningen) normalt i ren alkohol per invånare 15 år och äldre.

Nedan summeras centrala resultat från analyserna.

Utvecklingen 2001–2013

- Under periodens första år steg alkoholkonsumtionen kraftigt från 8,82 liter 2001 till 10,56 liter ren alkohol 2004 (+20 %). Därefter sjönk konsumtionen med ca 10 % från 2005 till 2009 för att under de därpå efterföljande två åren ligga kvar på ungefär samma nivå (ca 9,5 liter). Under 2012 skattades konsumtionen till 9,1 liter vilket avviker både jämfört med tidigare år och med 2013. Det är för tidigt att avgöra om ökningen av totalkonsumtionen 2013 är början på en ny trend eller om det endast är en tillfällig uppgång.
- Under 2013 uppgick konsumtionen till 9,9 liter ren alkohol per invånare 15 år och äldre. Det är ca 4 % mer än under perioden 2009–2011 och 8 % mer än under 2012.

Ökad alkoholkonsumtion under 2013

- Efter nästan tio år med sjunkande alkoholkonsumtion i Sverige ökade således konsumtionen under 2013 till ungefär samma nivå som 2008.
- Konsumtionen ökade för alla större dryckeskategorier: spritdrycker, starköl och vin.
- Konsumtionen var dock lägre under 2013 jämfört med toppåret 2004. Mellan åren 2004 och 2013 har konsumtionen minskat med 6 %.

Både den oregistrerade och registrerade alkoholkonsumtionen ökade 2013

- Den registrerade andelen av den totala alkoholkonsumtionen uppgick under 2013 till 75 % och den oregistrerade andelen till 25 % av konsumtionen.
- Den största uppgången skedde i den oregistrerade delen av konsumtionen. Under 2013 ökade den med 34 % jämfört med 2012 och med 16 % jämfört med 2011.
- Resandeförseln ökade med 27 % jämfört med 2012 och med 14 % jämfört med 2011, men från en lägre nivå än resandeförseln.
- Smugglingen ökade med 30 % jämfört med 2012 och med 22 % jämfört med 2011.
- Internethandeln ökade också mellan åren 2012 och 2013, från 0,5 % till 1,7 % av den totala konsumtionen.

- Den registrerade delen av konsumtionen ökade med 2 % jämfört med 2012 men var oförändrad jämfört med 2011.

Systembolaget är den största källan till den alkohol som konsumeras

- Systembolaget var den största källan till den alkohol som konsumerades 2013. Dess andel uppgick avrundat till 59 % följt av resandeförseln med 16 %, försäljning på restauranger med 10 % och smugglad alkohol med 6 %.
- Även livsmedelsbutiker (folköl) stod för 6 % av den totala konsumtionen följt av hemtillverkning och internethandel med knappt 2 % (1,7 % vardera).

Vin är den vanligaste alkoholdrycken

- Beräknat i ren alkohol stod vin för ca 40 % av svenskarnas alkoholkonsumtion under 2013, följt av starköl med ca 29 %, sprit med ca 23 %, folköl med 6 % och cider (inklusive blanddrycker och alkoholäsk) med ca 2 %.

I. Inledning

Huvudsyftet med Monitorundersökningen är att på nationell nivå summera den registrerade delen av alkoholkonsumtionen med den oregistrerade delen för att få en bild av den totala alkoholkonsumtionen i landet. Den registrerade delen utgörs av alkohol som säljs inom landet, på Systembolaget, restauranger och i livsmedelsbutiker (folköl). Denna del kallas för ”registrerad” eftersom försäljningen via dessa kanaler finns statistikförd hos framförallt Systembolaget och Folkhälsomyndigheten. Den oregistrerade delen består av alkohol som förs in i landet i samband med resor, hemtillverkning, köp av smugglad alkohol och köp via internet.

I Monitorundersökningen kartläggs anskaffningen av oregistrerad alkohol med hjälp av en löpande frågeundersökning som omfattar cirka 18 000 personer per år. Dessa uppgifter kombineras med uppgifter om den registrerade försäljningen i landet. I den här rapporten redovisas uppgifter för hela den period som Monitorundersökningen har pågått, det vill säga 2001–2013, men med betoning på utvecklingen under senare år.

Vid halvårsskiftet 2013 genomfördes ett antal förändringar i den metodik som använts för att beräkna den oregistrerade delen av alkoholanskaffningen. För första halvåret 2013 används alltså den gamla metodiken och för andra halvåret används den nya. För att kunna jämföra uppgifter som har tagits fram med den nya metodiken med uppgifter för perioden 2001–2012 har de statistiska beräkningarna för den perioden reviderats i enlighet med de förändringar som genomförts från och med halvårsskiftet 2013. Dessa reviderade uppgifter publicerades i CAN-rapport 140 (Leifman & Trolldal, 2014).

I nästkommande kapitel ges en beskrivning av Monitormätningarna såväl avseende genomförandet av undersökningen som den metodik och de beräkningar som används för att skatta de olika delmängderna oregistrerad alkohol med en betoning på den metodik som använts från halvårsskiftet 2013. För en fördjupad beskrivning hänvisas till den tidigare nämnda CAN-rapporten (Leifman & Trolldal, 2014). I kapitel 3 redovisas resultaten för hela den studerade perioden 2001–2013. Rapporten avslutas med en diskussion mot bakgrund av de presenterade resultaten.

2. Material och metod

Monitormätningarnas utgångspunkter för beräkning av anskaffad alkohol

I Monitorundersökningen kompletteras således uppgifterna om den registrerade alkoholförsäljningen med uppgifter om den oregistrerade anskaffningen. I undersökningen beräknas den oregistrerade delen av alkoholanskaffningen med hjälp av frågeundersökningar som pågår kontinuerligt. För att minska effekterna av olika faktorer som kan snedvrیدا svaren i frågeundersökningarna, utgår undersökningen från fyra huvudprinciper. Dessa principer är:

1. Undvikande av mått på konsumtionsplanet. En av anledningarna till att frågor om konsumtion av alkoholdrycker undviks är att respondenterna kan ha svårigheter med att avgöra ursprunget till de drycker de konsumerar. Mätningarna avser således anskaffning och inte konsumtion av alkohol men siffrorna över anskaffning används som indikator på konsumtionen av alkohol eftersom det som anskaffas förr eller senare konsumeras. Över en längre tidsperiod är således konsumtionen i stort sett densamma som anskaffningen på nationell nivå. Det bör dock nämnas att även direkta frågor om konsumtion av olika alkoholdrycker ställs (oberoende av anskaffningskälla). På så sätt kan man studera både utvecklingen av anskaffning av alkohol liksom av rapporterad konsumtion av alkohol. (Denna rapport har dock fokus på anskaffning av alkohol).
2. Kort observationstid. För att i möjligaste mån undvika glömskeeffekter och teleskopering är det viktigt med så kort observationstid som möjligt. I Monitormätningarna avser därför frågorna de senaste 30 dagarna.
3. Mätning på aggregerad nivå. Eftersom frågorna i mätningarna i den här delen avser anskaffning av alkoholdrycker så följer att resultaten avser utvecklingen av konsumtionen på aggregerad, nationell nivå, och således inte på individnivå.
4. Uppräkning av självrapporterade uppgifter. De oregistrerade mängderna alkohol som fångas in av mätningarna är av olika skäl lägre än de faktiska nivåerna. I syfte att korrigera för detta görs vissa uppräkningskorrigeringar av de beräknade delmängderna. Dessa uppräkningskorrigeringar baseras på frågor om hur mycket alkohol respondenterna har köpt på Systembolaget. Dessa uppgifter jämförs med den faktiska försäljningen på Systembolaget och skillnaden mellan respondenternas uppgivna köp och Systembolagets faktiska försäljning används för att beräkna en kvot per alkoholdryck, en uppräkningsfaktor per alkoholdryck. Denna faktor ligger till grund för uppräkning av de angivna mängderna resandeinförd alkohol, köp av smugglad alkohol, köp via internet samt hemtillverkning av vin och öl. I uppräkningskorrigeringen tas också hänsyn till att de olika oregistrerade delmängderna i varierande utsträckning är koncentrerade till dem som dricker allra mest alkohol (problemdrickare), tillika en grupp som är överrepresenterad i bortfallet (se avsnittet "Uppräkning av de självrapporterade oregistrerade delmängderna alkohol" senare i detta kapitel).

Mätprocedur och urvalsmetod

I samband med att CAN övertog Monitorundersökningen 2013 genomfördes vissa ändringar i urvalsförfarandet, i enkätfrågorna och i intervjuarstaben. Det är fortfarande Ipsos (tidigare Synovate och TEMO) som genomför frågeundersökningarna, men en ny intervjuarstab används sedan halvårsskiftet 2013. Numera används telefonintervjuföretaget Norstat i Karlstad. Intervjuerna sker med hjälp av CATI (Computer Aided Telephone Interviews).

Urvalet är nu individbaserat istället för hushållsbaserat och både fasta telefonnummer och mobilnummer används. De fasta telefonnumren används i första hand. Urvalet sker ur PAR-konsument, som är en databas med samtliga, för undersökningar, tillgängliga telefonabonnenter med fasta eller mobila abonnemang. Först genomförs ett större slumpmässigt urval ur själva PAR-registret. Därefter genomförs veckovisa urval ur detta huvudurval. Varje veckourval bearbetas under en fyraveckorsperiod, vilket också innebär att sökperioden för att nå en individ har utökats från två till fyra veckor. Antalet uppringningsförsök uppgår till maximalt 30 under en fyraveckorsperiod, men i praktiken görs ungefär 20 försök hos dem som inte nås under perioden. Antalet uppringningsförsök är störst under den första veckan för att successivt minska under de kommande veckorna. Ett nytt veckourval tillkommer varje vecka. Intervjuprocessen pågår alltså kontinuerligt och intervjuer genomförs under alla veckodagar. Totalt genomförs ungefär 350 intervjuer per vecka, vilket motsvarar 18 200 per år. Den genomsnittliga intervjutiden uppgår till ungefär 7 minuter, vilket är en kraftig minskning jämfört med tidigare. Åldersintervallet för intervjupersonerna i urvalet har ändrats från 16–80 år till 17–84 år.

Antalet frågor som ställs under intervjuerna har minskats relativt kraftigt. Syftet med detta har varit att förkorta och förenkla själva intervjuförloppet för att på det sättet minska bortfallet. Huvudsyftet med Monitorundersökningen har betonats, det vill säga att få en bild av den totala anskaffningen och konsumtionen av alkohol. Andra typer av frågor har därför tagits bort. Bland de frågor som har tagits bort hör även alla frågor om införsel under den näst senaste resan. Numera ställs således bara frågor om eventuell resandeförsel under den senaste resan. (Denna förändring har dock inte inneburit några större förändringar vad gäller den beräknade resandeförseln.)

Numera används samma frågebatteri för beräkning av volymer oavsett vilken registrerad delmängd som frågorna rör. Dessa frågor används även när det gäller köp av alkohol på Systembolaget för att öka jämförbarheten. De frågor som rör konsumtionen av hembränd sprit har förenklats. Numera används samma skala för denna typ av dryck som för konsumtionen av sprit i allmänhet och av vin, och så vidare. (Den skala som används kallas för Kvantitet och frekvensskala, se slutet av detta kapitel.) Tidigare användes frågor om konsumtion av sprit i allmänhet och av hembränd sprit dag för dag under de senaste fyra dagarna.

Undersökningens bortfall och viktning

Alla uppgifter som avser anskaffning av alkohol, som inte sålts genom de i Sverige registrerade försäljningskanalerna, är beräknade med hjälp av resultaten från den ovan beskrivna frågeundersökningen. Bortfallet i frågeundersökningarna har ökat successivt under perioden, vilket har varit en generell utveckling vid den här typen av undersökningar. Under studiens första år, fram till 2004, uppgick bortfallet till ungefär 40 procent. Därefter steg

det till 50 procent under åren 2007–2008 för att uppgå till 60 procent under slutet av den studerade perioden. Framförallt har andelen unga vuxna minskat, samtidigt som de äldres representativitet har varit mer intakt. De äldre har till och med blivit överrepresenterade i förhållande till deras andel av befolkningen. Viktning av respondenternas svar i datamaterialet är ett sätt att korrigera för en sådan skevhet i representativitet; i detta fall genom att svaren från yngre räknas upp med en vikt överstigande 1,0, detta eftersom de är underrepresenterade bland dem som deltagit i undersökningen, samtidigt som de äldre får en vikt som är lägre än 1,0 eftersom de är överrepresenterade. De som deltar i undersökningen viktas med hänsyn till variablerna: kön, ålder och region (H-region). H-regioner mäter invånartäthet i kommunerna, från storstad till glesbygd. Vid skapandet av denna viktvariabel används en så kallad viktmatris, där ålder är indelad i fem kategorier, variabeln H-region i tre kategorier och kön i två kategorier.

Det är dock viktigt att poängtera att antalet intervjuade personer alltid har uppgått till ungefär 1 500 varje månad. Det som definieras som bortfall i undersökningen är gruppen av personer som av olika skäl inte gått att nå för intervju eller velat ingå i undersökningen. Denna grupp har dock ersatts av andra respondenter som intervjuats.

Registrerad försäljning av alkoholdrycker

Den i Sverige registrerade försäljningen av alkoholdrycker består av försäljning på Systembolaget, av folköl i livsmedelsbutiker och av servering på restauranger. Uppgifterna om försäljningen av alkohol på Systembolaget erhålls direkt från Systembolaget. Försäljning på restauranger baseras på partihandlarnas redovisade uppgifter som publiceras av Folkhälsomyndigheten. Det förekommer dock ett visst bortfall i partihandlarnas redovisning till Folkhälsomyndigheten, vilket innebär att de redovisade uppgifterna om restaurangförsäljningen kan vara behäftade med en viss underskattning. Hur stor denna felkälla kan vara är emellertid oklart.

Försäljningen av folköl beräknas av företaget Delfi som redovisar uppgifter om försäljning från de företag som ingår i deras undersökningar, vilket är den övervägande majoriteten. För övriga företag görs en uppskattning. Detta innebär att det även för den uppgivna folkölsförsäljningen kan finnas en viss felmarginal.

Dryckeskategorin ”cider och blanddrycker” särredovisas inte i restaurangstatistiken, utan dessa drycker redovisas i respektive huvudkategori, det vill säga som sprit, vin eller starköl. Detta får till följd att uppgifterna om total anskaffning av cider inte ger en fullständig bild av konsumtionen av dessa drycker i landet. Vad gäller dryckeskategorin ”cider” i den här rapporten så ingår även så kallade blanddrycker och ”alkoläsk”.

Oregistrerade delmängder alkohol

Resandeförsel och smugglade alkoholdrycker

Det är av stor vikt att skilja på alkohol som förs in i landet i samband med resor, så kallad resandeförd alkohol, och den alkohol som smugglas in i landet i syfte att säljas vidare. Den avgörande skillnaden är om införseln sker i kommersiellt syfte eller inte. Det vill säga om de införda dryckerna förs in i landet för eget bruk eller för att säljas vidare på den illegala marknaden i syfte att tjäna pengar på hanteringen (SFS 2000:1225, Lag om straff för smuggling; SFS 2010:1622, Alkohollag).

I Monitormätningarna beräknas därför mängden resandeförd alkohol på basis av frågor om hur mycket alkohol resenärer tagit med sig vid inresor till Sverige. Anskaffningen av till Sverige smugglad alkohol mäts med frågor om köp av alkoholdrycker som någon eller några personer fört in i landet i syfte att sälja vidare för att tjäna pengar. Det finns alltså inte någon avsikt att i den här undersökningen nå de personer som utför själva smuglingen, utan frågorna avser alltså köp av alkohol som smugglats in i landet.

För att beräkna resandeförseln ställs frågor om respondenternas resande. De som uppger att de rest in till Sverige från utlandet under de senaste 30 dagarna får uppge hur många gånger de har rest in i landet och om de förde med sig någon alkohol vid den senaste inresan. Den mängd alkohol man tog med sig vid den senaste resan multipliceras med antalet resor man gjort under samma tidsperiod.

Anskaffningen av smugglad alkohol beräknas genom att först fråga om de intervjuade personerna under de senaste 30 dagarna har köpt alkoholdrycker i Sverige som någon eller några personer fört in i landet i syfte att säljas vidare för att tjäna pengar. Om så är fallet ställs ytterligare frågor om antalet gånger man köpt smugglad alkohol och vilka mängder det rörde sig om den senaste gången. Både frågor om resandeförsel och smuggling ställs separat för sprit, vin, starköl och cider. (Vin är uppdelat på vanligt vin och starkvin när det gäller resandeförsel, men inte när det gäller smugglad alkohol. Frågorna om köp av smugglad cider började ställas under 2010.)

Det är i praktiken fri införsel av alkoholdrycker så länge de införda mängderna är för privat bruk. För att i Monitorundersökningen skilja på resandeförsel och smuggling behövs dock en övre gräns för hur mycket alkohol som kan definieras som "för privat bruk". Det finns inte någon självklar sådan gräns. Det finns dock de av EU angivna indikativa nivåerna som kan användas för detta ändamål. Dessa nivåer är 10 liter sprit, 20 liter starkvin, 90 liter vin samt 110 liter starköl per inresa (cider inkluderas i vinkvoten) (Rådets direktiv 92/12/EEG). Dessa nivåer kan dock överskridas om införseln är för privat bruk, vilket innebär att de inte är användbara för att skilja på resandeförsel och smuggling. På grund av detta används i Monitorundersökningen högre nivåer. Dessa nivåer är 40 liter sprit, 75 liter starkvin, 150 liter vin, 300 liter öl och 300 liter cider¹. Valet av dessa nivåer kan dock diskuteras. Någon övre gräns måste dock finnas för att undvika att införda mängder först definieras som resandeförsel och i ett senare skede även som smuggling om alkoholen säljs vidare i syfte att tjäna pengar på hanteringen.

Även när det gäller köp av smugglad alkohol används i undersökningen gränser för hur mycket alkoholdrycker en person kan köpa under en 30-dagarsperiod. Anledningen till detta är att det kan finnas ett eller flera grossistled i hanteringen, men frågorna i undersökningen avser endast den alkohol som köpts för eget bruk. Dessa gränser är desamma som för resandeförseln och används även vid köp via internet.

Hemtillverkning

När det gäller hembränd sprit ställs inte frågor om anskaffning utan om själva konsumtionen. De konsumerade mängderna hembränd sprit mäts genom frågor om dels konsumtion av sprit totalt sett under den senaste 30-dagarsperioden och dels konsumtion av hem-

¹ I CAN-rapport nr. 140 var inte de korrekta nivåerna angivna.

bränd sprit under samma tidsperiod. Andelen hembränd sprit av den totala spritkonsumtionen (p) används sedan för att beräkna den totala konsumtionen av hembränt på nationell nivå enligt följande ekvation:

$$T = \text{ÖS} + pH * T$$

I ekvationen står T för den totala spritkonsumtionen i landet, pH*T är andelen hembränt av den totala spritkonsumtionen. Konsumtionen, eller mer korrekt anskaffningen, av all övrig sprit betecknas med ÖS (försäljning på Systembolaget och restaurangerna samt de beräknade delmängderna oregistrerad sprit). Tecknet * i ekvationen är ett multiplikationstecken.

Frågorna angående hemtillverkade mängder vin och öl avser mängderna färdigställda drycker under de senaste 30 dagarna.

Köp via internet

Frågor om köp av alkohol via internet under de senaste 30 dagarna började ställas 2006. De resultat som redovisas baseras på frågor om mängden beställda alkoholdrycker, uppdelat på sprit, vin, starkvin, starköl och från och med 2010 även cider. De beställda mängderna den senaste gången multipliceras med antalet gånger man beställt alkohol via internet under de senaste 30 dagarna. Frågorna gäller inte köp via internet hos Systembolaget.

Konsumtion bland svenskar på resor utomlands samt icke-svenskars köp i Sverige

Syftet med Monitormätningarna är att beräkna alkoholkonsumtionen på aggregerad, nationell nivå. Urvalsramen för undersökningen av de oregistrerade delmängderna består av svensktalande individer med telefonabonnemang i Sverige. I den registrerade försäljningen i Sverige ingår däremot även icke-svenskars köp av alkohol i landet. Bland annat ingår norrmännens köp av alkohol på Systembolaget, som av Systembolaget beräknas uppgå till ungefär 5 procent av företagets totala försäljning.

På motsvarande sätt ingår inte svenskars konsumtion av alkohol i samband med resor utomlands, vilken enligt beräkningar från 1990-talet uppgick till i genomsnitt 0,5 liter ren alkohol per person och år (Kühlhorn, m.fl., 1999). Dessa båda delmängder, alltså icke-svenskars köp i Sverige och svenskars konsumtion utomlands, verkar dock i olika riktningar och nettot av dem är troligen inte så stort. Några exakta uppgifter om detta finns dock inte tillgängliga.

Ett mått på relationen mellan utländsk turism i Sverige och svensk turism utomlands är den så kallade resevalutabalansen (Tillväxtverket, 2013). Den mäter förhållandet mellan utländska resenärers köp av svensk valuta i samband med resor i Sverige och svenskarnas köp av utländsk valuta i samband med svenskars resor utomlands. Denna balans var negativ under större delen av perioden 2001–2012. Detta innebär att svenskars turism utomlands har varit av större omfattning än den utländska turismen i Sverige. Detta innebär att skillnaden mellan icke-svenskars köp av alkohol i Sverige och svenskars köp utomlands troligen kan uppgå till i genomsnitt några tiondels liter ren alkohol per person. Skillnaden har dock sannolikt minskat under perioden.

Extremvärden

Det kan av olika skäl förekomma extremvärden i datamaterialet. Det kan bland annat bero på att de intervjuade personerna har uppgivit felaktiga uppgifter eller på manuella felkodningar av intervjuaren. Det är av stor vikt att korrigera för dessa extremvärden eftersom de beräknade volymerna anskaffad alkohol annars kan bli missvisande. Det gäller speciellt de mindre delmängderna. Ett exempel på detta är orimliga uppgifter om antal resor eller köp. I Monitorundersökningen används därför ett tak på 20 resor, 20 köp av smugglad alkohol och 20 köp på Systembolaget under den senaste 30-dagarsperioden. Vid beställningar på internet används ett tak på 10 under samma period. Ett annat exempel är den övre gräns som används för hur mycket alkohol man kan föra med sig om man rest med flyg. Den gränsen är 10 liter dryck. Större volymer än så har inte ansetts rimliga för det färd sättet.

Uppräkning av de självrapporterade oregistrerade delmängderna alkohol

Monitormätningarna syftar till att redovisa både trender och nivåer hos alkoholanskaffningen totalt sett och för de olika delmängderna. Sannolikt är det något lättare att få en relativt god bild av trenderna över tid än av de faktiska nivåerna. Det är väl känt inom alkoholforskningen att svar på intervjufrågor om köp och konsumtion av alkohol inte ger en korrekt bild av de verkliga köpta och konsumerade nivåerna. Av olika skäl uppger de intervjuade personerna ofta lägre konsumerade och köpta volymer än de faktiska, se till exempel Kühlhorn m.fl., (1999), Ramstedt (2010) och Ramstedt m.fl., (2013).

Täckningsgrader

För att få ett mått på denna underskattning ingår det i Monitorundersökningen frågor om de intervjuade personernas köp av alkoholdrycker på Systembolaget. Dessa uppgifter kan sedan jämföras med Systembolagets faktiska försäljning. Frågor om respondenternas köp på Systembolaget har ställts sedan januari 2008. Generellt sett är respondenternas uppgivna köp på Systembolaget lägre än den faktiska försäljningen. Detta antas i undersökningen bero på social önskvärdhet, att de intervjuade personerna glömt hur mycket de köpt och på att de personer som ingår i bortfallet har köpt mer på Systembolaget än de som besvarade frågorna.

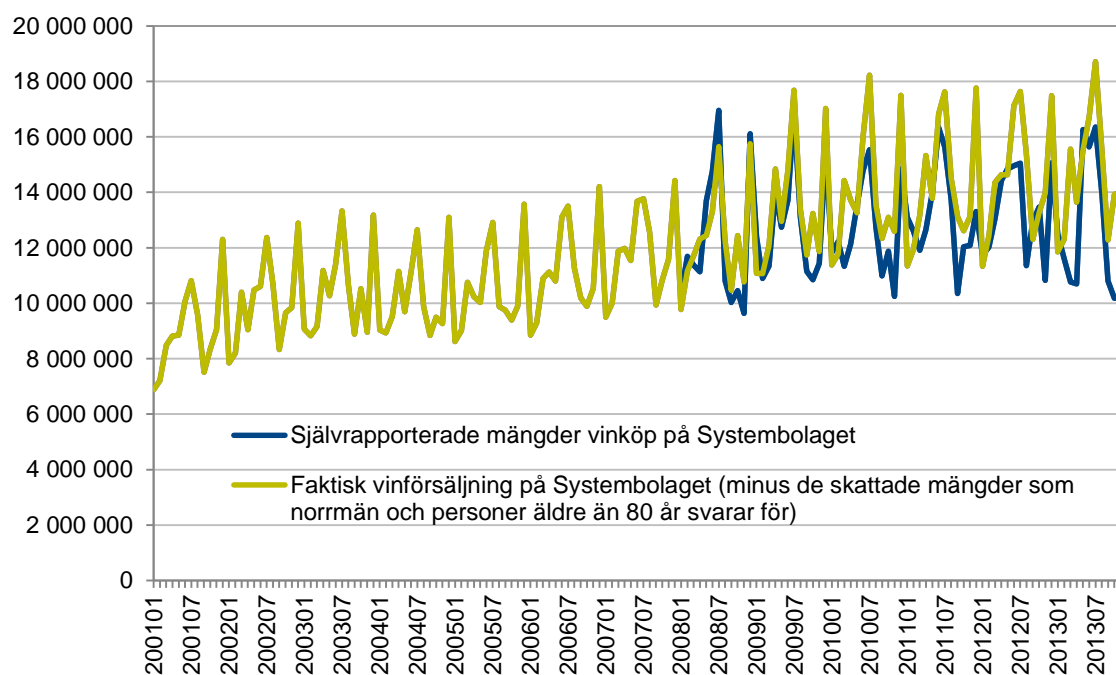
Skillnaden mellan respondenternas uppgivna köp på Systembolaget och Systembolagets faktiska försäljning benämns *täckningsgrad* i den här rapporten och mäts i procent, det vill säga, de självrapporterade mängderna köpt alkohol på Systembolaget i procent av de faktiska sålda mängderna.

Figurerna 1–3 visar både den faktiska försäljningen på Systembolaget per månad under åren 2001–2013 och de mängder alkohol som respondenterna uppgett att de köpt per månad under åren 2008–2013. Som framgår av samtliga tre figurer finns det en betydande samvariation mellan respondenternas uppgivna köp och den faktiska försäljningen på Systembolaget för de sex åren där båda uppgifterna finns tillgängliga (2008–2013). Som framgår av figurerna är täckningsgraden högst för vin och lägst för sprit. De självrapporterade mängderna köp av vin stämmer också något bättre överens med den faktiska försäljningen när det gäller trender och månatliga variationer jämfört med motsvarande uppgifter för starköl och framförallt sprit.

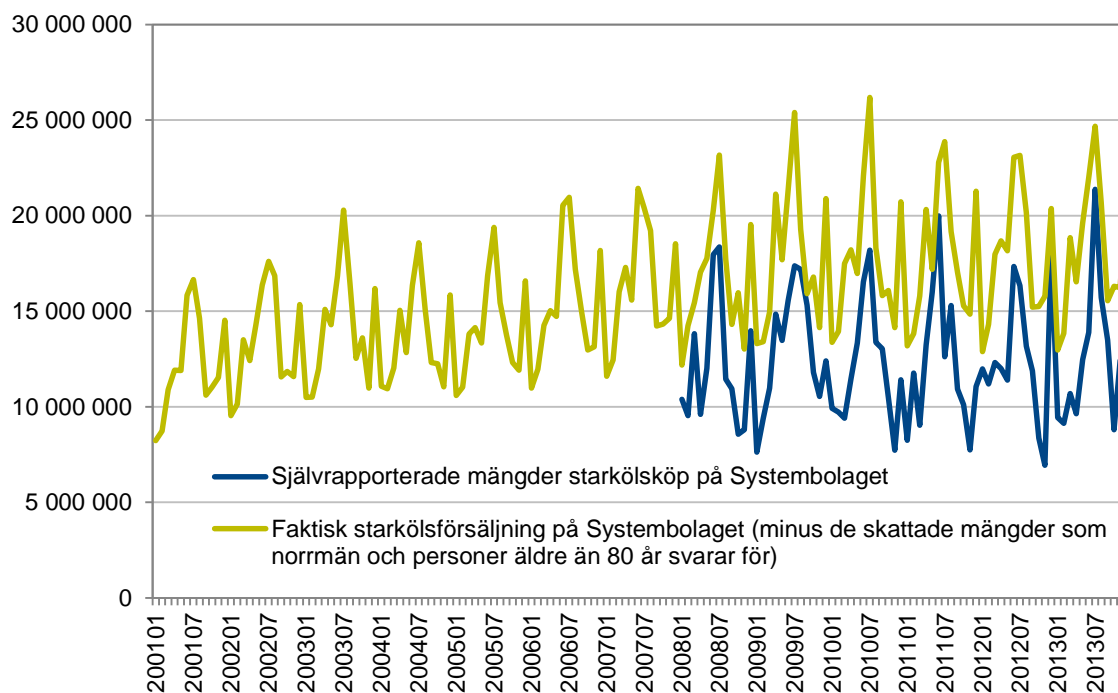
Eftersom huvudsyftet med Monitorundersökningen är att få en bild av den totala alkoholkonsumtionen i landet är tanken att de uppmätta täckningsgraderna för de olika alkoholdryckerna kan användas som utgångspunkt för att korrigera nivåerna för de oregistrerade alkoholmängderna, det vill säga resandeförsel, smuggling, hemtillverkning respektive internetköp. Ett annat skäl till att korrigera respondenternas uppgifter är att kunna jämföra de olika delmängderna med varandra, och då måste dessa vara korrekt uppräknade, inte minst vid jämförelser mellan de självskattade delmängderna oregistrerad alkohol och Systembolagets faktiska försäljning.

När det gäller Systembolagets försäljning har det dock visat sig att en del av den sker till norska invånare som gör köp i Sverige. Systembolaget uppskattar denna gränshandel till ungefär 5 procent av den totala försäljningsvolymen på Systembolaget. Denna mängd har därför exkluderats i de försäljningsmängder som varit utgångspunkten för beräkningen av de olika täckningsgraderna och uppräkningsfaktorerna, eftersom endast de som bor i Sverige ingår i urvalet till Monitormätningarna. I de försålda volymer registrerad alkohol som redovisas i Resultatkapitlet ingår dock all försäljning oberoende av vilka som köpt alkoholdryckerna.

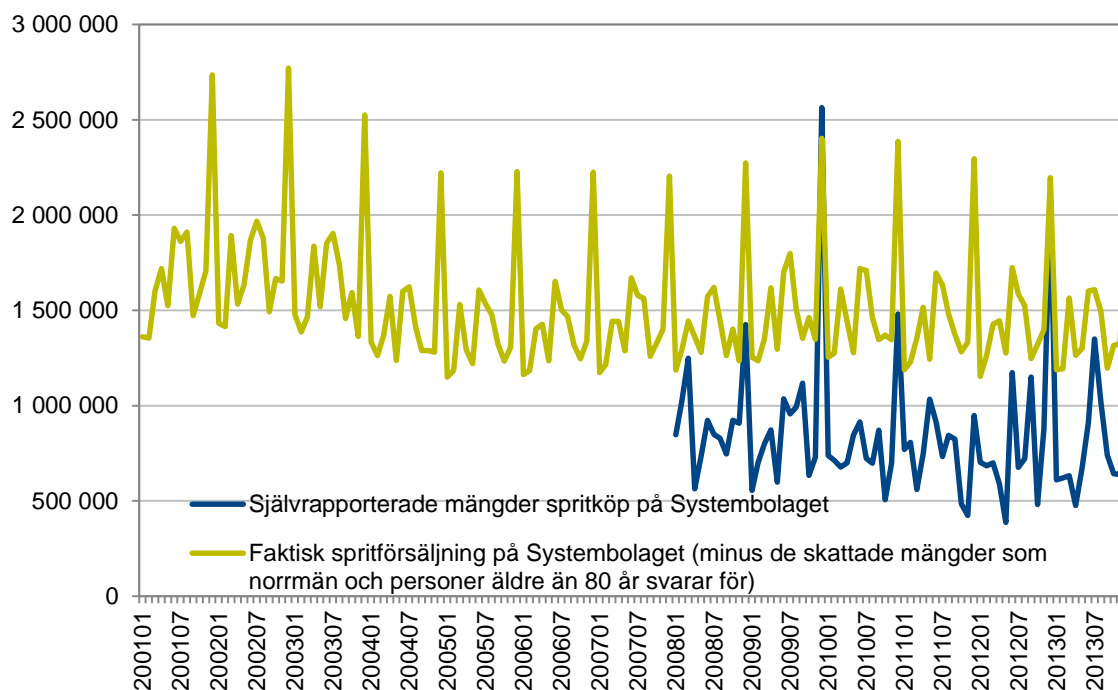
I CAN-rapport 140 (Leifman & Trolldal, 2014) redovisades statistiskt säkerställda samband mellan respondenternas uppgivna köp och den faktiska försäljningen varje månad. Pearson's korrelationskoefficient var 0,69 för sprit, 0,75 för starköl och 0,78 för vin per månad under perioden 2008–2012.

Figur 1. Systembolagets faktiska försäljning av vin per månad åren 2001–2013 och respondenternas uppgivna köp av vin på Systembolaget 2008–2013. I antal volymliter.

Figur 2. Systembolagets faktiska försäljning av starköl per månad åren 2001–2013 och respondenternas uppgivna köp av starköl på Systembolaget 2008–2013. I antal volymliter.

Figur 3. Systembolagets faktiska försäljning av sprit per månad åren 2001–2013 och respondenternas uppgivna köp av sprit på Systembolaget 2008–2013. I antal volymliter.

I revideringen av tidigare beräknade nivåer skattades täckningsgraderna för de olika dryckerna under hela den perioden med hjälp av tidsserieanalys. De förväntade värdena på täckningsgraderna applicerades på de olika åren under perioden med åren 2008 och 2009 som basår, se Trolldal och Leifman (2014) för en detaljerad beskrivning.

2013 års täckningsgrader har beräknats på ett annorlunda sätt. För år 2013 används genomsnittet för de två senaste åren, det vill säga 2012 och 2013, som utgångspunkt för beräkningarna. I tabell 1 redovisas täckningsgraderna för de olika dryckerna för åren 2012 och 2013 samt genomsnittet för de båda åren. Dessutom redovisas de beräknade uppräkningsfaktorerna. De genomsnittliga täckningsgraderna är lägst för sprit följt av starköl, vin och cider. Starkvinet uppvisade en täckningsgrad på i genomsnitt 134,3 vilket innebär att respondenterna har överskattat sina köp av starkvin på Systembolaget. Detta innebär således att uppräkningsfaktorn bör bli högst för sprit och lägst för vin. När det gäller starkvinet innebär respondenternas överskattning av sina köp att en nedräkningsfaktor istället bör användas för starkvin.

Av tabellen framgår att respondenternas uppgivna köp av starköl på Systembolaget motsvarar 69 procent av den faktiska försäljningen. Den beräknade uppräkningsfaktorn givet respondenternas köp på Systembolaget blir därför 1,44 (1/0,69). (Det är således det inverterade värdet av täckningsgraden som används som uppräkningsfaktor.) Uppräkningsfaktorn för de övriga dryckerna blir 1,86 för sprit, 1,33 för cider och 1,16 för vin. Nedräkningsfaktorn för starkvin blir på motsvarande sätt 0,74.

Utifrån respondenternas uppgivna köp på Systembolaget och svarsfrekvensens effekt på täckningsgraden har vi således nu erhållit specifika uppräkningskvoter för respektive alkoholdryck. Dessa kvoter utgör således grunden för den uppräkningsfaktor som skall göras för de olika delmängderna av oregistrerad alkohol.

Tabell 1. Täckningsgrad mellan självrapporterade köp och faktisk försäljning på Systembolaget åren 2012 och 2013, samt beräknad uppräkningsfaktor.

	Vin	Starkvin	Starköl	Sprit	Cider
2012	88,9	129,2	70,3	56,1	68,0
2013	82,9	141,1	68,3	51,6	83,9
Genomsnitt 2012–2013	85,9	135,2	69,3	53,8	76,0
Uppräkningsfaktorer 2012–2013	1,16	0,74	1,44	1,86	1,33

I beräkningarna av täckningsgraderna har Systembolagets faktiska försäljningsvolym reducerats med 5 procent för att korrigera för norska invånares gränshandel i Sverige.

I tabell 2 redovisas de oregistrerade delmängderna före uppräkningsperioden. Av tabellen framgår tydligt den kraftiga ökningen mellan 2001 och 2004 och den därpå följande kraftiga nedgången. För all införsel är nivåerna i slutet av tidsperioden lägre än i början. Det är således dessa siffror som är utgångspunkten för våra analyser, men de måste, i enlighet med resonemanget ovan, räknas upp för att bättre stämma överens med de verkliga nivåerna oregistrerad alkohol i Sverige.

Det är i detta sammanhang viktigt att poängtera att alla anskaffningsfrågor i undersökningen är väldigt lika och således uppbyggda kring den senaste gången man köpt, eller på annat sätt anskaffat, alkohol multiplicerat med antal gånger under de senaste 30 dagarna. Detta gäller alltså även frågorna om köp på Systembolaget. Detta är en förutsättning för att kunna använda sig av Systembolagsfrågorna som bas för uppräkningsperioden av de oregistrerade delmängderna alkohol.

Tabell 2. Skattad årlig resandeförsel, smuggling, hemtillverkning och internethandel. Per dryck och anskaffningskälla utan korrigeringar. Antal tusen volymliter 2001–2013 (internet 2006–2013).

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Införsel													
Sprit	10 537	10 569	14 498	19 313	16 544	14 297	14 354	13 764	10 149	10 793	10 114	9 060	11 432
Starköl	52 841	55 051	57 356	71 628	58 098	48 000	41 191	49 439	36 188	32 472	34 354	31 033	39 359
Vin	25 453	28 317	31 054	36 030	29 904	20 131	21 612	20 556	15 644	13 433	16 496	15 005	17 422
Starkvin	3 210	4 124	3 334	4 027	3 036	4 009	2 260	1 703	1 195	915	835	1 146	655
Cider	1 999	1 570	3 747	1 902	1 531	3 563	1 415	1 824
Smuggling													
Sprit	2 772	3 389	2 659	4 129	5 555	5 621	2 963	2 774	2 405	2 588	1 563	2 081	2 102
Starköl	16 169	21 619	38 860	54 030	55 082	48 359	42 986	33 087	27 957	21 158	25 754	18 466	23 401
Vin	1 597	2 115	4 665	4 405	4 922	4 489	3 633	3 689	3 892	1 984	904	1 323	837
Cider	1 654	2 501	3 876
Internet													
Sprit	338	139	160	278	141	603	237	788
Starköl	1 324	465	111	134	0	241	981	2 541
Vin	199	28	153	1 395	559	2 449	1 109	3 833
Starkvin	30	0	37	25	0	0	23	224
Cider	5	0	0	0	0	23	81	118
Hemtillverkning													
Sprit	2 770	2 704	1 789	2 179	1 252	952	668	694	738	1 099	630	553	718
Starköl	1 071	2 148	1 292	2 172	1 671	1 671	1 671	1 671	1 671	1 671	1 671	1 671	1 692
Vin	9 249	14 313	11 684	9 819	7 370	5 687	5 191	5 294	3 157	6 647	6 184	2 141	4 770

Tecknet .. innebär att delmängderna inte mättes det aktuella året.

Bortfall av problemdrickare

Utgångspunkten är att respondenterna underrapporterar de olika oregistrerade delmängderna, det vill säga resandeförsel, smuggling, hemtillverkning och internetköp ungefär lika mycket som man underrapporterar köpen på Systembolaget. Det är emellertid inte säkert att underrapporteringen (täckningsgraden) är densamma för de olika oregistrerade delmängderna som den är för alkoholköpen på Systembolaget. Till viss del kan detta testas och korrigeras för eventuella skillnader mellan täckningsgraderna för köp på Systembolaget och anskaffningen av de oregistrerade delmängderna resandeförsel och smuggling.

Uppräkningsfaktorerna kan nämligen delas upp i två delar, en allmän del som är kopplad till bland annat glömska och social önskvärdhet hos respondenterna generellt, samt en del som beror på att de personer som dricker allra mest är överrepresenterade i bortfallet. Storleken på den andra delen varierar mellan de olika oregistrerade delmängderna, vilket innebär att storleken på de beräknade uppräkningsfaktorerna varierar. Eftersom konsumtionen är så pass stor i denna grupp, och möjligen också anskaffningen av oregistrerade alkohelmängder, är det av stor vikt att speciella hänsyn tas till denna grupps andel av de olika delmängderna. Deras andel av respektive oregistrerad delmängd bör alltså beräknas för att därefter införlivas i skattningarna av storleken på dessa delmängder.

De personer som dricker allra mest reser i genomsnitt i mindre utsträckning än övriga respondenter, vilket får till följd att uppräkningsfaktorn för resandeförseln blir mindre än vad skillnaden mellan uppgivna och faktiska köp på Systembolaget ger vid handen. Däremot köper personer i denna grupp i genomsnitt mer smugglad alkohol än övriga, vilket får till följd att uppräkningsfaktorn för smugglad alkohol på motsvarande sätt blir större. Även uppräkningsfaktorn för konsumtionen av hembränd sprit korrigeras på ett liknande sätt.

Svenska studier har visat att de personer som dricker allra mest i befolkningen är överrepresenterade i bortfallet. Denna grupp kallas fortsättningsvis för problemdrickare. Inom ramen för den så kallade KALK-studien genomfördes en undersökning på ett representativt urval av problemdrickare och som problemdrickare definierades personer som lagförts minst två gånger för rattfylleri under en femårsperiod. Svarsfrekvensen i denna grupp, som man försökte nå på samma sätt som när det gällde ett vanligt slumpmässigt befolkningsurval, uppgick till 33 procent. Detta ska jämföras med en svarsfrekvens på nästan 70 procent i själva befolkningsurvalet (Kühlhorn, m.fl., 1999; Leifman, 2000).

I KALK-studien imputerade man värden (lade till värden) för problemdrickarna så att dessa blev fullt ut representerade utifrån antagandet att man endast når cirka en tredjedel av dem och att andelen problemdrickare i befolkningen uppgår till cirka 3 procent (mer exakt: 0,9 % problemdrickare initialt räknades upp till 3 %, det vill säga $3/0,9=3,3$). Detta innebar således att man vägde in problemdrickare så att deras andel steg från knappt 1 till 3 procent av dem som deltog i undersökningen. Detta förfaringsätt visade sig ha stor betydelse för beräkningarna av till exempel hembränd sprit.

Det är rimligt att anta att de som dricker allra mest alkohol i Monitormätningarna till stor del är problemdrickare av olika slag (alkoholberoende, alkoholmissbrukare, andra med alkoholrelaterade problem). Tidigare analyser av Monitordata har visat att den procent som dricker mest inte bara uppvisar en genomsnittligt mycket hög alkoholkonsumtion och omfattande intensivkonsumtion, utan också uppvisar höga poäng på de AUDIT-frågor som i perioder ställts i mätningarna (se Leifman & Trolldal, 2002; Kühlhorn, m.fl., 1999).

Även i föreliggande studie får den procent av respondenterna som dricker allra mest alkohol representera denna grupp av problemdrickare även om exaktheten i denna gräns kan diskuteras. Deras andel kommer således att räknas upp så att de motsvarar 3 procent av respondenterna i undersökningen. Gränsvärdet för den högsta procenten konsumenter i Monitormätningarna varierar dessutom från år till år, men ligger i genomsnitt på en konsumtion motsvarande cirka 3,0–3,5 liter ren alkohol per månad. Förfarandet liknar således KALK-studiens uppräknings och siffrorna baseras på tidigare genomförda empiriska studier redovisade inom ramen för KALK-studien (Kühlhorn, m.fl., 1999).

Även om principen bakom denna korrigering är fullt rimlig, bör man beakta att den bygger på vissa antaganden. För det första att andelen problemdrickare i befolkningen är just 3 procent och för det andra, att det inte har skett några betydande förändringar avseende i vilken utsträckning problemdrickare når i denna typ av undersökning. Att avstå ifrån att göra någon korrigering bedömer vi dock vara ett betydligt sämre alternativ.

Hur ser det då ut bland problemdrickarna i Monitormätningarna, svarar de för större eller mindre andelar av de olika oregistrerade delmängderna jämfört med den andel de svarar för när det gäller köpen på Systembolaget? Den andel av de totala köpvolymererna på Systembolaget som problemdrickarna står för framgår av tabell 3. Exempelvis svarar denna grupp för drygt 9 procent av den totala volymen köpt sprit på Systembolaget, men endast för 2,6 procent av det vin som köptes. Om motsvarande andelar är lika stora för resandeförsel, smuggling och hemtillverkning behövs ingen ytterligare korrigering. Så visade sig dock inte vara fallet. Den andel som problemdrickarna svarade för gällande de olika delmängderna av oregistrerad alkohol redovisas också i tabell 3.

Som framgår av tabellen är andelarna resandeförd alkohol i gruppen problemdrickare lägre än deras motsvarande andelar av köpt alkohol på Systembolaget. På motsvarande sätt är deras andelar av smugglad alkohol högre jämfört med deras andelar av köpen på Systembolaget. Även hembränd sprit är avsevärt mer koncentrerad till gruppen problemdrickare jämfört med motsvarande andel av spritköpen på Systembolaget. När det gäller resandeförseln betyder det att den delmängden ska räknas upp i mindre utsträckning, och när det gäller smugglingen att den ska räknas upp i högre utsträckning än motsvarande systembolagsköp för respektive alkoholdryck.

Tabell 3. Andel av de olika delmängderna som problemdrickarna (den högsta procenten alkoholkonsumenter) svarade för 2012–2013.

	Sprit	Vin	Starköl	Starkvin	Cider
Systembolaget	9,2 %	2,6 %	7,6 %	6,5 %	7,6 %
Resandeförsel	3,0 %	1,5 %	3,8 %	2,2 %	5,6 %
Smuggling	23,8 %	3,0 %	19,3 %	..	26,5 %
Hemtillverkning	41,4 %

Ingen fråga ställs om smugglat starkvin eftersom nivåerna bedöms som ytterst små. Hemtillverkning av vin och öl samt internetköp: antalet respondenter har varit för litet för att kunna genomföra meningsfulla analyser.

Nästa steg blir då att korrigera de kvoter som redan tagits fram på basis av frågorna om köp på Systembolaget, för just den delen som beror på bortfallet av problemdrickare. Utgångspunkten för dessa beräkningar är de uppräkningskvoter som beräknats på basis av skillnaden mellan respondenternas uppgivna köp, och den faktiska försäljningen på Systembolaget.

För en detaljerad beskrivning av dessa korrigeringar, se Leifman och Trolldal (2014). Sammanfattningsvis kan man dock konstatera att de nya korrigerade kvoterna, då hänsyn tagits till bortfallet av problemdrickare, blir högre för smuggling (eftersom köp av smugglad alkohol är mer koncentrerade till problemdrickarna än vad systembolagsköpen är). Däremot blir kvoterna lägre för resandeförseln (eftersom resandeförseln är mindre koncentrerad till problemdrickarna än vad systembolagsköpen är). Ett liknande tillvägagångssätt har tillämpats även för hembränd sprit, men där baseras underlaget på respondenternas svar på frågor om konsumtion av hembränd sprit och av sprit totalt sett. Den beräknade mängden hembränd sprit ställs i relation till den totala uppgivna spritkonsumtionen efter att problemdrickarnas andel räknats upp från 1 till 3 procent. Det visade sig att konsumtionen av hembränd sprit blivit allt mer koncentrerad till problemdrickarna över tid, men totalt sett för samtliga respondenter har den hembrända spritens andel av totalkonsumtionen av sprit sjunkit kraftigt under perioden 2001–2013.

När det gäller köp via internet samt hemtillverkning av vin och öl har skillnaderna mellan uppgivna och faktiska köp på Systembolaget använts som uppräkningsfaktorer utan ytterligare korrigeringar. Dessa delmängder är nämligen så pass små att beräkningar av andelarna bland dem som dricker mest inte blir meningsfulla. De slutgiltiga kvoterna för samtliga delmängder redovisas i tabell 4.

Standardisering för ålder och alkoholhalter

För att ta hänsyn till att invånarantalet, och andelen ungdomar, förändrats över tid i landet beräknas alkoholanskaffningens olika delmängder om till liter ren alkohol per invånare 15 år och äldre. Anledningen till att gränsen är satt vid 15 år är att det är nationell och internationell praxis.

När det gäller den registrerade alkoholkonsumtionen i Sverige innebär det att all försäljning av alkohol i landet har räknats om till liter ren (100 %) alkohol och att denna summa i sin tur har dividerats med antalet personer i befolkningen som är 15 år och äldre. År 2013 uppgick befolkningen 15 år och äldre till 8,0 miljoner invånare. När det gäller Monitormätningarna är det emellertid inte lika enkelt att redovisa motsvarande uppgifter per invånare 15 år och äldre. Mätningarna inkluderade nämligen under perioden 2001–2013 endast 16–80-åringar. I korthet går dock metodiken ut på att korrigera för detta genom uppräkningsfaktorerna, som utgår från relationen mellan 16–80-åringarnas självrapporterade köp på Systembolaget jämfört med Systembolagets faktiska försäljningsvolym, som inkluderar alla köp oavsett kundernas ålder. I uppräknningen anpassas på så sätt Monitormätningarnas snävare åldersintervall till Systembolagets bredare. För mer information hänvisas till föregående rapport (CAN-rapport nr 140; Leifman & Trolldal, 2014).

I resultatredovisningen redovisas de olika delmängderna anskaffad alkohol per invånare 15 år och äldre med två decimaler. Vi har valt att använda två decimaler för att bättre kunna åskådliggöra förändringar, trender, i anskaffningen av relativt små delmängder. Denna exakthet bör dock tolkas med viss försiktighet när det gäller de redovisade nivåerna hos de olika delmängderna anskaffad alkohol.

När respondenternas svar på frågorna om resandeförsel, köp av smugglad alkohol, och så vidare, sammanställs, erhålls mängderna av respektive dryck i volymliter. För att kunna jämföra dessa delmängder med varandra och över tid, och för att kunna summera den totala mängden anskaffad alkohol, räknas all anskaffad alkohol om till antal liter i ren alkohol. Vid dessa beräkningar används Systembolagets alkoholhalter, baserade på deras försäljning av respektive typ av dryck respektive år.

När det gäller försäljningen på restauranger med serveringstillstånd används Systembolagets alkoholhalter för respektive kategori som Folkhälsomyndigheten redovisar restaurangförsäljningen i (Folkhälsomyndigheten, 2013).

Respondenternas självrapporterade alkoholkonsumtion

Som nämndes inledningsvis ställs också direkta frågor om konsumtion av alkoholdrycker. Konsumtionsfrågorna är baserade på den så kallade Kvantitet och frekvensskalan. För respektive alkoholdryck frågas först om hur ofta man druckit denna dryck under de senaste 30 dagarna och därefter hur mycket man i genomsnitt dricker vid varje tillfälle. Sedan 2004 inkluderas följande alkoholdrycker: sprit, vin, starköl och folköl, starkvin och cider. Dessförinnan ställdes endast frågor om de fyra förstnämnda dryckerna. Svaren för respektive alkoholdryck räknas om till liter ren alkohol och adderas till den totala konsumerade volymen ren alkohol för de senaste 30 dagarna. För att beräkna konsumtionen under ett helår summeras dessa volymer för det aktuella årets 12 månader.

Det bör nämnas att även självrapporterade konsumtionsuppgifter uppvisar lägre nivåer än den faktiska konsumtionen, men de fungerar i regel väl för redovisning av trender och av skillnader mellan olika grupper i befolkningen (Ramstedt, 2010; Leifman & Ramstedt, 2009). I konsumtionsfrågorna särskiljs inte mellan registrerad och oregistrerad alkohol. De självrapporterade mängderna avser således konsumtion av alkohol oberoende av anskaffningskälla. Resultat av analyser av dessa frågor redovisas översiktligt i diskussionsavsnittet i rapporten. En mer fullödig beskrivning av den självrapporterade alkoholkonsumtionen kommer att presenteras i en senare CAN-rapport under 2014.

Tabell 4. Uppräkningskvoter med utgångspunkt i täckningsgraden mellan självrapporterade alkoholköp och faktisk försäljning på Systembolaget samt korrigering för koncentrationen av de olika delmängderna bland problemdrickarna (den procent med högst självrapporterad alkoholkonsumtion). 2001–2013.

Kvoter	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Smuggling													
Sprit	1,31	1,41	1,53	1,62	1,65	1,64	1,69	1,79	1,72	1,80	1,87	2,00	2,33
Starköl	1,28	1,33	1,40	1,45	1,48	1,56	1,57	1,58	1,57	1,58	1,60	1,49	1,76
Vin	1,02	1,08	1,07	1,08	1,09	1,27	1,29	1,54	1,38	1,42	1,25	1,22	1,17
Cider ¹	1,43	1,43	1,33
Införsel													
Sprit	1,24	1,26	1,30	1,33	1,41	1,43	1,48	1,54	1,52	1,59	1,60	1,63	1,66
Starköl	1,26	1,27	1,27	1,30	1,30	1,33	1,29	1,30	1,26	1,25	1,23	1,23	1,35
Vin	0,92	0,94	0,95	0,99	1,01	1,01	1,01	1,06	1,07	1,12	1,13	1,12	1,14
Starkvin	0,66	0,67	0,70	0,77	0,76	0,76	0,70	0,70	0,67	0,68	0,68	0,67	0,69
Cider ¹	1,23	1,23	1,25	1,17	1,17	1,17	1,17	1,33
Hemtilverkning													
Sprit (hembränt) ²	0,063	0,063	0,059	0,054	0,043	0,035	0,027	0,023	0,026	0,033	0,040	0,035	0,029
Starköl ¹	1,382	1,382	1,382	1,382	1,382	1,382	1,382	1,382	1,382	1,382	1,382	1,382	1,443
Vin ¹	0,932	0,944	0,957	0,970	0,993	1,004	1,027	1,062	1,062	1,094	1,101	1,112	1,165
Systembolaget													
Sprit	1,375	1,400	1,426	1,454	1,502	1,525	1,575	1,650	1,650	1,720	1,734	1,759	1,859
Starköl	1,382	1,382	1,382	1,382	1,382	1,382	1,382	1,382	1,382	1,382	1,382	1,382	1,443
Vin	0,932	0,944	0,957	0,970	0,993	1,004	1,027	1,062	1,062	1,094	1,101	1,112	1,165
Starkvin	0,681	0,681	0,681	0,681	0,681	0,681	0,681	0,681	0,681	0,681	0,681	0,681	0,741
Cider	1,204	1,204	1,204	1,204	1,204	1,204	1,204	1,204	1,204	1,204	1,204	1,204	1,331

¹ Underlaget är för litet för att kunna beräkna problemdrickarnas andelar. För dessa delmängder används de kvoter som beräknats för köp på Systembolaget (sista raderna i tabellen).

² Avser den andel som den hembrända spriten svarar för av den totala spritkonsumtionen.

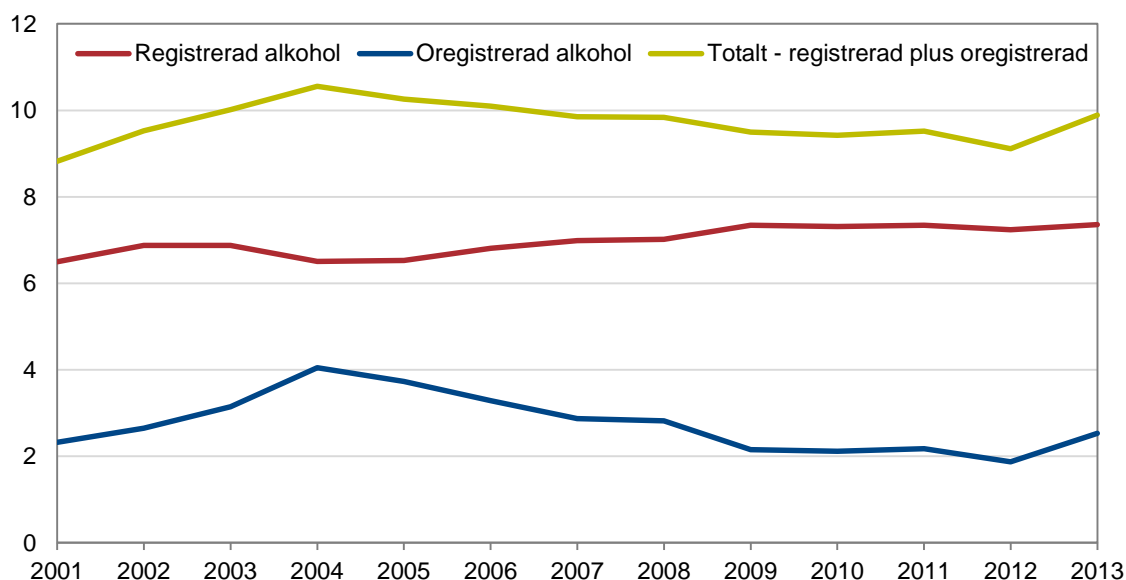
3. Resultat

I detta kapitel redovisas resultaten av beräkningarna av de olika delmängderna när det gäller anskaffningen av alkohol. Kapitlet inleds med att redovisa den oregistrerade, registrerade och totala alkoholanskaffningen per alkoholdryck och summan av alla alkoholdrycker från 2001 till 2013. Därefter följer en mer detaljerad redovisning av nivåer och utveckling av de olika delmängderna.

Registrerad, oregistrerad och total alkoholanskaffning

Anskaffningsutvecklingen totalt och för respektive alkoholdryck fördelat på oregistrerad och registrerad alkohol framgår av tabell 5 och figurerna 4–7. I bilaga 1 redovisas motsvarande utveckling men i volymliter. (För motsvarande utveckling av den oregistrerade alkoholen icke uppräknad, se tabell 2 ovan).

Den totala anskaffningen av alkohol ökade från 2001 till 2004, från 8,82 till 10,56 liter ren alkohol per invånare 15 år och äldre (se tabell 5 och figur 4). Därefter minskade anskaffningen kontinuerligt fram till 2012 då den uppgick till 9,11 liter ren alkohol. Det är en minskning med 14 procent mellan åren 2004 och 2012. År 2012 var dock ett år med relativt låg anskaffning av alkohol som avviker både jämfört med åren före 2012 och med 2013. Mellan åren 2011 och 2013 var ökningen av anskaffningen 4 procent och mellan åren 2012 och 2013 var ökningen 8 procent. Det var framförallt den oregistrerade delen som ökade mellan åren 2012 och 2013. Ökningen var 0,64 liter samtidigt som den registrerade försäljningen ökade med 0,12 liter ren alkohol per invånare 15 år och äldre.

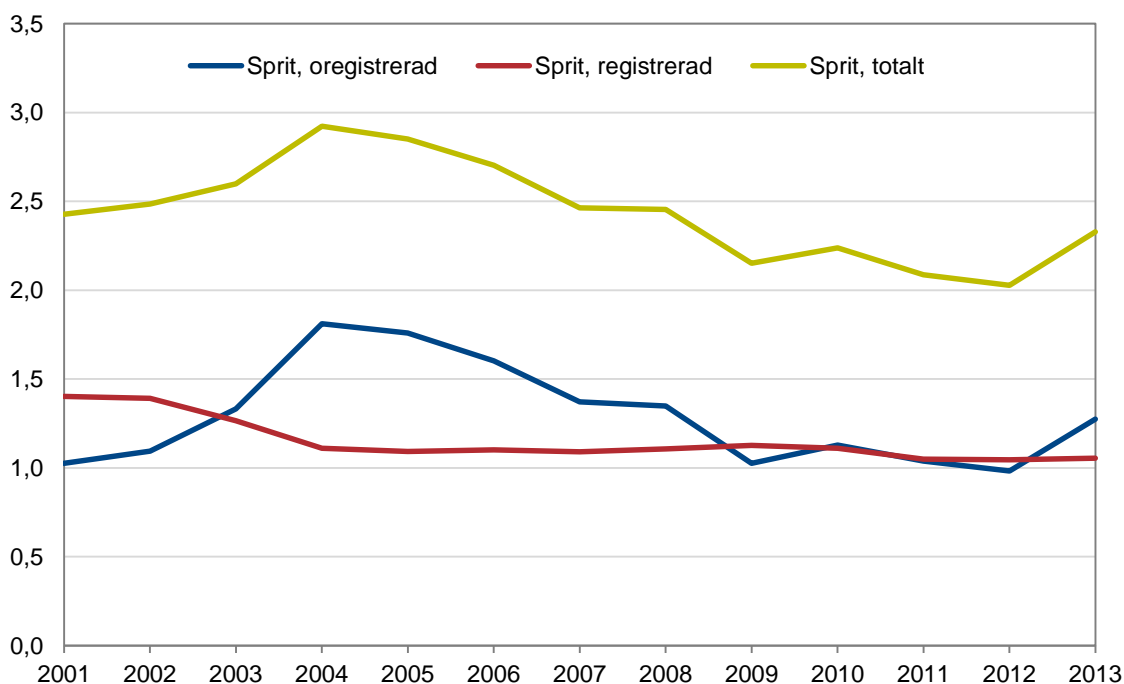
Figur 4. Alkoholanskaffning, oregistrerad, registrerad och totalt, i liter ren alkohol per invånare 15 år och äldre, 2001–2013.

Trots den ökade anskaffningen mellan åren 2012 och 2013 minskade anskaffningen med nästan 7 procent mellan åren 2004 och 2013. Under denna period har dock den registrerade försäljningen ökat med 13 procent, vilket sammantaget innebär att den oregistrerade delen har minskat. Denna minskning uppgår till 38 procent i termer av anskaffning per invånare 15 år och äldre.

Spritdrycker

Anskaffningen av spritdrycker ökade år 2013 både jämfört med 2012 och 2011. Anskaffningen uppgick år 2013 till 2,31 liter ren alkohol per invånare 15 år och äldre. Jämfört med 2011 var ökningen 11 procent och jämfört med 2012 var ökningen 14 procent. Ökningarna är framförallt koncentrerade till den oregistrerade delen. Detta kan tyda på ett trendbrott både för spritanskaffningen totalt sett och för den oregistrerade delen. Både den totala spritanskaffningen och den oregistrerade delen sjönk mellan åren 2004 och 2012 samtidigt som den registrerade delen låg relativt oförändrad, se figur 5. Mellan åren 2004 och 2013 har dock den totala spritanskaffningen sjunkit med 21 procent.

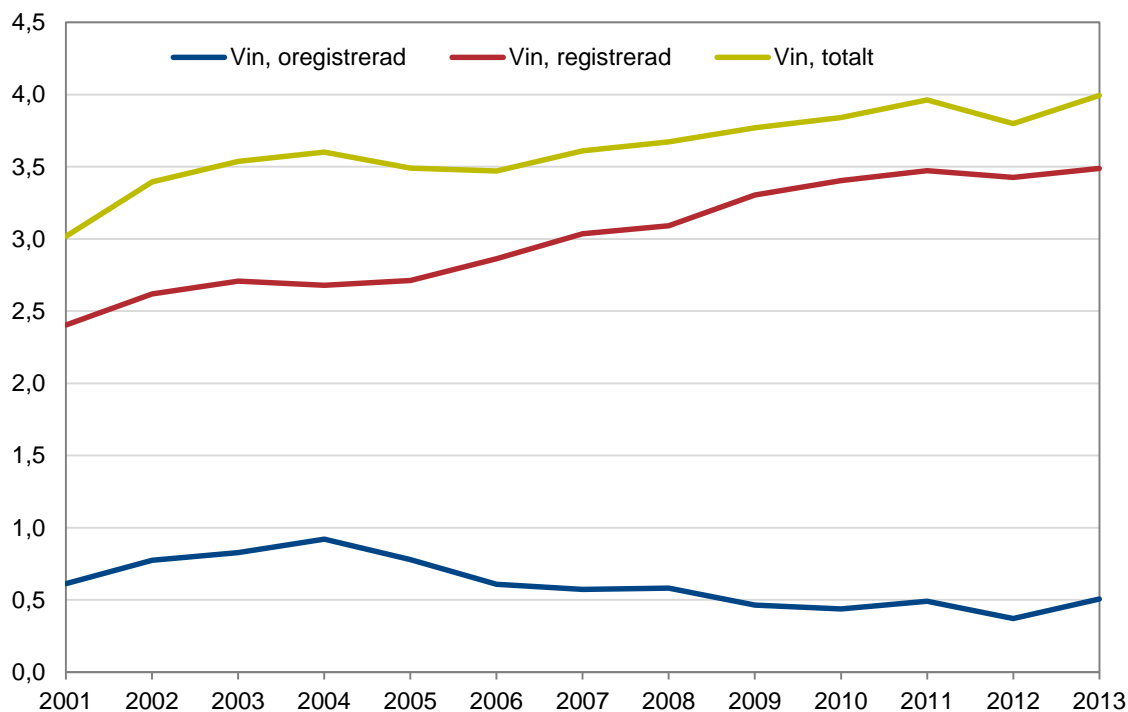
Sprit är den alkoholdryck som uppvisar den största volymen oregistrerad alkohol, både i relativa och absoluta tal, mätt i ren alkohol. År 2013 svarade den oregistrerade delen för drygt hälften av den totala spritanskaffningen (54 %) (se tabell 5).

Figur 5. Spritanskaffning, oregistrerad, registrerad och totalt, i liter ren alkohol per invånare 15 år och äldre, 2001–2013.

Vin

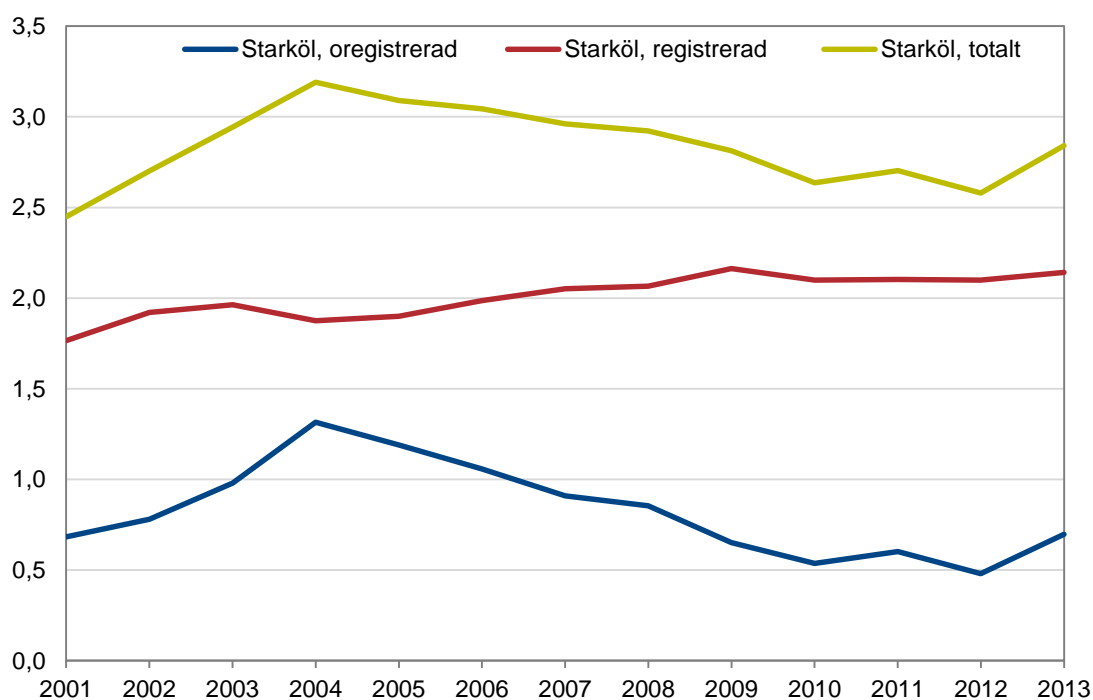
Även anskaffningen av vin (vanligt vin och starkvin) ökade 2013, men ökningen var betydligt lägre än för spriten. Anskaffningen uppgick år 2013 till 3,99 liter ren alkohol per invånare 15 år och äldre, vilket gör vin till den dominerande alkoholdrycken i Sverige. Jämfört med 2012 var ökningen 5 procent och jämfört med 2011 var ökningen 1 procent. I ren alkohol ökade den registrerade försäljningen med 0,06 liter ren alkohol och den oregistrerade delen med 0,13 liter under 2013 jämfört med 2012. Eftersom den oregistrerade delen minskade kraftigt 2012 blir den procentuella ökningen mellan 2012 och 2013 relativt stor, 36 procent, samtidigt som ökningen jämfört med 2011 uppgår till drygt 3 procent. Ökningen av den registrerade försäljningen uppgår till 2 procent. Mellan åren 2004 och 2013 har den totala vinansskaffningen ökat med 11 procent. Vin är den alkoholdryck med lägst andel oregistrerad anskaffning (bortsett från folkölet) vilken står för 13 procent av anskaffningen.

Figur 6. Vinansskaffning (inklusive starkvin), oregistrerad, registrerad och totalt, i liter ren alkohol per invånare 15 år och äldre, 2001–2013.

Starköl

Även starkölsanskaffningen ökade år 2013, både jämfört med 2012 och 2011. Jämfört med 2011 var ökningen 5 procent och jämfört med 2012 var ökningen 10 procent. Anskaffningen uppgick 2013 till 2,84 liter ren alkohol per invånare 15 år och äldre. Både den registrerade försäljningen och den oregistrerade anskaffningen ökade. I ren alkohol ökade den registrerade försäljningen med 0,04 liter och den oregistrerade delen med 0,22 liter mellan åren 2012 och 2013. Även för starkölet var dock den oregistrerade anskaffningen 2012 relativt låg sett över hela perioden, vilket innebär att den procentuella ökningen mellan 2012 och 2013 blir relativt hög (45 %). Jämfört med 2011 är ökningen av den oregistrerade delen 16 procent. Den registrerade försäljningen ökade med 2 procent jämfört med både 2012 och 2011.

Figur 7. Starkölsanskaffning, oregistrerad, registrerad och totalt, i liter ren alkohol per invånare 15 år och äldre, 2001–2013.

Cider och folköl

I tabell 5 redovisas utvecklingen av den registrerade och oregistrerade alkoholen per alkohol dryck och totalt, där även utvecklingen av cideranskaffningen och folkölsförsäljningen framgår. Frågor om resandeförsel och smuggling av cider började inte ställas förrän 2006 respektive 2010 men låg under tidigare år sannolikt på mycket låga nivåer. År 2013 beräknades den totala cideranskaffningen till 0,16 liter ren alkohol, varav 0,11 var cider såld på Systembolaget. Folkölsförsäljningen minskade successivt under perioden men ökade mellan 2012 och 2013 med 2 procent till 0,56 liter ren alkohol per invånare 15 år och äldre.

Tabell 5. Oregistrerad, registrerad och total alkoholanskaffning, per alkoholdryck och totalt under perioden 2001–2013.

Delmängd	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Förändring 2001– 2013	Andel 2013
Spritdrycker, totalt	2,43	2,49	2,60	2,92	2,85	2,70	2,46	2,46	2,15	2,24	2,09	2,03	2,31	-5 %	100 %
Registrerad	1,40	1,39	1,27	1,11	1,09	1,10	1,09	1,11	1,13	1,11	1,05	1,05	1,05	-25 %	46 %
Oregistrerad	1,03	1,09	1,33	1,81	1,76	1,60	1,37	1,35	1,03	1,13	1,04	0,98	1,26	+22 %	54 %
Vin, totalt	3,02	3,40	3,54	3,60	3,49	3,47	3,61	3,67	3,77	3,84	3,96	3,80	3,99	+32 %	100 %
Registrerad	2,40	2,62	2,71	2,68	2,71	2,86	3,04	3,09	3,31	3,40	3,47	3,43	3,49	+45 %	87 %
Oregistrerad	0,61	0,78	0,83	0,92	0,78	0,61	0,57	0,58	0,46	0,44	0,49	0,37	0,50	-18 %	13 %
Starköl, totalt	2,45	2,70	2,94	3,19	3,09	3,04	2,96	2,92	2,81	2,64	2,70	2,58	2,84	+16 %	100 %
Registrerad	1,77	1,92	1,96	1,88	1,90	1,99	2,05	2,07	2,16	2,10	2,10	2,10	2,14	+21 %	75 %
Oregistrerad	0,68	0,78	0,98	1,32	1,19	1,06	0,91	0,86	0,65	0,54	0,60	0,48	0,70	+2 %	25 %
Cider, totalt	0,09	0,12	0,13	0,12	0,12	0,14	0,14	0,16	0,14	0,14	0,17	0,15	0,16	..	100 %
Registrerad	0,09	0,12	0,13	0,12	0,12	0,13	0,12	0,12	0,13	0,13	0,12	0,12	0,11	+24 %	69 %
Oregistrerad	0,02	0,01	0,03	0,01	0,01	0,04	0,03	0,05	..	31 %
Folköl	0,84	0,83	0,81	0,72	0,71	0,73	0,68	0,63	0,62	0,57	0,60	0,55	0,56	-33 %	100 %
Registrerad konsumtion	6,50	6,88	6,88	6,51	6,53	6,81	6,98	7,02	7,34	7,31	7,35	7,24	7,36	+13 %	100 %
Oregistrerad konsumtion	2,32	2,65	3,14	4,05	3,73	3,29	2,87	2,82	2,16	2,11	2,17	1,87	2,51	+8 %	100 %
Total konsumtion	8,82	9,53	10,02	10,56	10,26	10,10	9,85	9,83	9,50	9,43	9,52	9,11	9,87	+12 %	100 %

Källor: Monitormätningarna, Systembolaget, Folkhälsomyndigheten och Delfi. Pga. avrundning är summan av delmängderna inte alltid densamma som totalsumman.

Registrerade och oregistrerade delmängder

Som framgick av tabell 5 ökade den registrerade försäljningen av alkohol med 13 procent under perioden 2001 till 2013 samtidigt som den oregistrerade delen av anskaffningen ökade med 8 procent, mätt i ren alkohol per invånare 15 år och äldre. Den registrerade försäljningen stod för 75 procent av den totala anskaffningen 2013 och den oregistrerade delen stod följaktligen för 25 procent.

Variationen mellan de enskilda dryckerna är dock stor. När det gäller spritdrycker minskade den registrerade försäljningen med 25 procent under perioden, medan den oregistrerade ökade med nästen lika mycket (+ 22 %). För vinets del ökade däremot den registrerade försäljningen med 45 procent, samtidigt som den oregistrerade delen minskade med 18 procent. Även den registrerade försäljningen av starköl ökade. Ökningen var 21 procent, samtidigt som den oregistrerade delen ökade med 2 procent.

I tabell 6 redovisas utvecklingen av de olika delmängderna av den totala anskaffningen. Dessutom redovisas dessa delmängders andelar av den totala anskaffningen 2013. När det gäller den totala anskaffningen av alkohol i landet dominerade Systembolaget med en andel om 59 procent under 2013. Systembolagets försäljning uppgick 2013 till 5,80 liter ren alkohol per invånare 15 år och äldre, vilket är en ökning med 25 procent under perioden 2001–2013.

På andra plats i rangordningen av de olika anskaffningskällorna kommer resandeförseln, som uppgick till 16 procent av den totala anskaffningen 2013. Detta motsvarar 1,60 liter ren alkohol per invånare 15 år och äldre, vilket är en minskning med 2 procent jämfört med 2001. Därefter följer restaurangförsäljningen som utgör 10 procent av anskaffningen. Det motsvarar 1,00 liter ren alkohol, vilket är en minskning med 3 procent jämfört med 2001.

På delad fjärdeplats återfinns folkölsförsäljningen och smuglingen, som vardera motsvarar 6 procent av anskaffningen. Folkölsförsäljningen har minskat med 33 procent och smuglingen har ökat med 50 procent sedan år 2001. Därefter följer internet och hemtillverkning med en andel motsvarande knappt 2 procent (1,7 % för båda) av anskaffningen. Hemtillverkningen har minskat med över 40 procent sedan 2001.

Som också framgår av tabell 6 ökade för första gången på många år både resandeförseln och smuglingen. Om detta är början på ett trendbrott återstår att se, men ökningarna var relativt stora och nivåerna 2013 är de högsta uppmätta sedan 2008 (resandeförsel) respektive 2009 (smuglingen). Internethandeln började mätas under 2006 och har legat på låga nivåer, men en tydlig ökning kan noteras för 2013.

Det bör nämnas att all internethandeln i dessa mätningar definieras som en oregistrerad del. En mindre del av denna handel är beskattad i Sverige. År 2013 uppgick den delen av internethandeln till 0,03 liter rena alkohol per invånare 15 år och äldre.

Tabell 6. Alkoholkonsumtionens olika delmängder i Sverige i antal liter ren alkohol per invånare 15 år och äldre under perioden 2001–2013.

Delmängd	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Förändring 2001–2013	Andel 2013
Total konsumtion	8,82	9,53	10,02	10,56	10,26	10,10	9,85	9,83	9,50	9,43	9,52	9,11	9,87	+12 %	100 %
Registrerad del:	6,50	6,88	6,88	6,51	6,53	6,81	6,98	7,02	7,34	7,31	7,35	7,24	7,36	+13 %	75 %
Systembolaget	4,63	4,97	5,07	4,79	4,87	5,08	5,31	5,40	5,76	5,80	5,78	5,75	5,80	+25 %	59 %
Restauranger	1,03	1,08	1,00	0,99	0,96	0,99	1,00	0,99	0,96	0,94	0,97	0,93	1,00	-3 %	10 %
Livsmedelsbutiker (folköl)	0,84	0,83	0,81	0,72	0,71	0,73	0,68	0,63	0,62	0,57	0,60	0,55	0,56	-33 %	6 %
Oregistrerad del:	2,32	2,65	3,14	4,05	3,73	3,29	2,87	2,82	2,16	2,11	2,17	1,87	2,51	+8 %	25 %
Resandeförsel	1,64	1,74	2,08	2,70	2,30	1,92	1,86	1,92	1,38	1,38	1,41	1,26	1,60	-2 %	16 %
Smuggling	0,38	0,51	0,71	1,01	1,16	1,11	0,82	0,71	0,60	0,50	0,46	0,44	0,56	+50 %	6 %
Hemtillverkning	0,31	0,41	0,35	0,34	0,26	0,21	0,17	0,17	0,13	0,21	0,21	0,13	0,17	-44 %	2 %
Internet	0,04	0,02	0,02	0,05	0,02	0,10	0,05	0,17	..	2 %

Källor: Monitormätningarna, Systembolaget, Folkhälsomyndigheten och Delfi. Pga. avrundning är summan av delmängderna inte alltid identisk med totalsumman.

Förändringar i de olika oregistrerade delmängderna med fokus på senare år

Resandeförseln totalt

Under hela den studerade tidsperioden – 2001–2013 – var andelen respondenter som tagit in alkohol vid den senaste utlandsresan (under de senaste 30 dagarna) som allra högst år 2004 (11,6 %). Därefter sjönk andelen gradvis till 7,6 procent år 2009. Därefter har andelen legat på ungefär denna nivå (år 2013: 7,5 %). Andelen som tagit in alkohol är således högre under den period då den totala alkoholförseln var som högst (2004–2005). Andelen var dock också relativt hög redan 2001 och 2002 trots lägre införselkvoter. Den stora förklaringen till ökningen under periodens första år och nedgången efter 2004–05 är således inte på förändringar i andelen resenärer som tagit in alkohol.

En annan möjlig förklaring till förändringarna i införseln över tid skulle kunna vara att *antalet* alkoholförselresor ökat. Antalet resor bland dem som tagit in alkohol följer ungefär samma mönster som andelen som tagit in alkohol, det vill säga en viss ökning av antalet resor (alkoholresor) under periodens början (2002–2004: + 13 %) och därefter en minskning fram till och med 2010. Efter år 2010 har antalet sådana resor legat på en relativt sett stabil nivå. En mindre del av förändringarna över tid beror således på förändringar i antalet alkoholresor, men detta kan inte förklara ökningen under 2013.

Merparten av förändringarna av alkoholförseln över tid förklaras av en annan faktor, nämligen införselvolymerna per införselresa. De respondenter som uppgav att de tog in alkohol under toppåren 2004–2005 tog in väsentligt större volymer jämfört med tidigare år. Den totala mängden uttryckt i ren alkohol som togs in vid den senaste inresan (under de senaste 30 dagarna) ökade från 2001 till 2004 med 57 procent bland dem som tagit in alkohol under den senaste resan. Nivåerna sjönk därefter fram till och med 2009/2010 med cirka 26 procent.

Resandeförseln ökade med 28 procent under 2013 jämfört med 2012, men år 2012 var, som nämndes ovan, ett år med låga anskaffningsnivåer av oregistrerad alkohol över lag som avviker både jämfört med åren före 2012 och med 2013. Ökningen 2013 jämfört med 2011 uppgick till 14 procent. Nivån 2013 är den högsta sedan 2008. Analyser som inte redovisas i detalj visar att merparten av ökningen 2013 kan förklaras av en ökad införselmängd per införselresa. Jämfört med 2011 ökade volymerna per införselresa med cirka 8 procent och jämfört med 2012 med cirka 21 procent, mätt i ren alkohol. Även mängden införd alkohol per inresa år 2013 ligger på den högsta nivån sedan år 2008.

Det bör också tilläggas att uppräkningskvoterna är något högre 2013 än tidigare år, vilket förklaras av en lägre täckningsgrad generellt (mätt genom frågor om köp på Systembolaget) och i viss mån av att de som dricker mest alkohol (problemdrickarna) står för en något större andel av införseln än tidigare. Därför är det högst rimligt att uppräkningskvoten blir något större, men det är viktigt att påpeka att merparten av ökningen inte beror på detta. Skulle samma uppräkningskvoter användas 2013 som 2012 skulle ökningen 2012–2013 uppgå till 23 procent och inte till de 28 procent som ökningen nu skattats till. Ökningen från 2011 till 2013 uppgår till totalt 14 procent och till 9 procent om kvoterna skulle vara oförändrade mellan dessa år.

Sammanfattningsvis beror således både tidigare och aktuella förändringar främst på förändringar i de införda kvantiteterna alkohol per inresa och inte på ett ökat eller minskat antal alkoholförselresor. Detta gäller den totala införseln av vin, sprit, starköl och cider. Vidare dryckesspecifika analyser visade på ungefär samma mönster som ovan. Här följer en kort redovisning av dessa för de två drycker som dominerar införseln och som står för lejonparten av ökningen under 2013, nämligen sprit och starköl.

Antalet spritinförselresor steg under början av perioden, från 2001 till 2004, med drygt 20 procent, men kvantiteterna per spritinförselresa steg med cirka 58 procent. Antalet spritresor sjönk därefter till och med år 2009 (-41 %) och låg därefter tämligen still för att återigen öka 2013 (+12 % jämfört med 2012; + 3 % jämfört med 2011). (*Andelen* resenärer som överhuvudtaget tagit in sprit har dock inte ökat 2013 jämfört med föregående år.) De införda mängderna per inresa steg med cirka 18 procent 2013 jämfört med 2012 och med cirka 3 procent jämfört med 2011. Ökningen 2013 beror således på kombinationen av fler spritresor och större mängder per spritresa. Merparten av ökningen svarar dock de ökade kvantiteterna per spritresa för.

Det totala antalet starkölsinförselresor ökade inte mellan 2001 och 2004 och inte heller andelen som svarade att de gjort minst en sådan resa. Däremot ökade kvantiteten införd starköl per starkölsinförselresa kraftigt (ca 38 % från 2001 till 2004). Efter 2004 minskade antalet starkölsinförselresor fram till och med 2011 men har därefter ökat något. Ökningen mellan 2011 och 2013 uppgick till ca 13 procent och 2012–2013 till 6 procent. Denna ökning förklarar en del av totalökningen av resandeförseln av starköl, men merparten förklaras av en ökad kvantitet per starkölsresa, speciellt 2013 jämfört med 2012. Kombinationen av fler resor (+ 6 % jämfört med 2012) och framförallt större mängder per tillfälle (+ 17 % 2012–2013) förklarar således ökningen 2013 jämfört med föregående år (2010–2012).

Köp av smugglade alkoholdrycker

Köp av smugglade alkoholdrycker ökade kraftigt mellan åren 2001 och 2005 för att därefter minska. Detta mönster gäller för dryckerna sprit, vin och starköl. Köp av smugglad cider började mätas 2010.

Den största faktorn för denna utveckling är andelen personer som köpt smugglade alkoholdrycker. Denna andel följer samma mönster som förändringarna i de volymer smugglad alkohol som köpts under perioden. Starköl är den dryck som flest personer köpte under perioden. Denna andel var 3,5 procent under 2005 men uppgick till 1,1 procent 2013. Andelen personer som köpt smugglad sprit och vin uppgick till 0,6 respektive 0,2 procent under 2013.

Under 2013 ökade köpen av smugglad alkohol både jämfört med 2012 och 2011. Både sprit och starkölssmugglingen ökade. Spritsmugglingen ökade med 16 procent jämfört med 2012 och med 64 procent jämfört med 2011. Nivån under 2011 var den lägsta under perioden 2001 till 2013. Orsaken till denna minskning var framförallt att antalet personer som köpte smugglad sprit minskade. Ökningen under 2012 och 2013 berodde däremot framförallt på att mängden köpt sprit per tillfälle ökade.

Köpen av smugglad starköl ökade under 2013 jämfört med 2012 men var oförändrade jämfört med 2011. Nivån under 2012 var den lägsta under perioden bortsett från år 2001. Minskningen under 2012 berodde framförallt på att mängden starköl per köptillfälle minskade relativt kraftigt. Ökningen mellan åren 2012 och 2013 berodde både på ett ökat antal köp och att volymerna vid varje tillfälle ökade.

Köp av smugglat vin är en liten delmängd i sammanhanget. Den uppgick under 2013 till 0,3 procent av den totala alkoholanskaffningen, vilket dock är en ökning jämfört med 2012 då andelen motsvarade 0,2 procent. När det gäller smuggling generellt sett är det frågan om relativt små tal, vilket innebär att små förändringar i mängden köpta volymer kan ge stora procentuella förändringar.

Internet

Frågor om köp av alkohol via internet har ingått i Monitorundersökningen sedan 2006. Under de första åren uppgick andelen personer som köpt alkohol via internet, under de senaste 30 dagarna, till 0,04 procent. Denna andel ökade successivt och uppgick 2013 till 0,4 procent. Detta innebär att antalet personer som beställt alkohol via internet har tiofaldigats. De beställda volymerna per beställningstillfälle har dock varierat under perioden, men under senare år har det skett en ökning av mängderna sprit och vin per tillfälle.

Enligt Monitorundersökningen ökade internethandeln under 2013, jämfört med både 2011 och 2012. Under 2011 uppgick mängden alkohol som köptes via internet till 0,10 liter, under 2012 till 0,05 liter och under 2013 till 0,17 liter ren alkohol per invånare 15 år och äldre. Det skedde således en nedgång mellan 2011 och 2012 och därefter en uppgång mellan 2012 och 2013. Uppgången mellan 2012 och 2013 noterades för samtliga drycker, men var i absoluta tal störst för sprit och vin, som ökade med 0,05 liter vardera och tillsammans stod för 87 procent av uppgången. Totalt sett stod internethandeln för 1,7 procent av den totala alkoholanskaffningen under 2013, vilket ska jämföras med ungefär 0,5 procent under 2012 och med 1,0 procent under 2011.

I jämförelse med andra alkoholanskaffningskällor är således internethandeln fortfarande relativt liten. Ökningen mellan 2012 och 2013 är dock kraftig procentuellt sett och det finns därför anledning att studera denna närmare. Även om den förklaring som ligger närmast till hands är att det skett en faktisk ökning av internethandeln som drivit upp volymerna, kan det också finnas andra förklaringar. En sådan felkälla skulle kunna vara att respondenterna missförstått frågan och inkluderar även köp via internet hos Systembolaget. Systembolaget påbörjade i november 2012 ett avgränsat försök med internethandel som inkluderar hemleverans vilket utökades betydligt under 2013. En annan möjlighet är att man redovisar internetbeställningar på Systembolaget där dryckerna hämtas och betalas i butik. Det är därför värt att betona att i de frågor som ställs till respondenterna framgår det tydligt att det rör sig om köp via internet för hemleverans och att internetbeställningar hos Systembolaget inte ska räknas med.

När det gäller Systembolagets försöksverksamhet med hemleverans är det en tilläggstjänst där kunden kan beställa varor ur Systembolagets sortiment via internet för hemleverans. Verksamheten påbörjades redan den 6 november 2012 i mindre skala, men under andra halvåret 2013 skedde en betydande utvidgning av försöksverksamheten med Stockholms stad den 23 september, Stockholms län den 7 oktober, Västerbottens län den 21 oktober, Skåne län den 4 november och Västernorrlands län den 18 november.

Det finns framförallt två omständigheter som gör att detta försök inte bör ha påverkat den uppgång som noteras i Monitorundersökningen under 2013. Verksamheten har varit begränsad och under 2013 genomfördes totalt 1072 beställningar i försöksområdena. Rent statistiskt skulle endast två av dessa beställningar fångas upp i Monitorundersökningen under 2013, under förutsättning att respondenterna missförstått frågan. Regionala analyser av internetbeställningarna i Monitorundersökningen visar dessutom att det inte finns några

tecken på att internethandeln har ökat generellt i de orter som ingår i försöket med hemleverans jämfört med de delar av landet som inte ingått i försöksverksamheten. Det är således osannolikt att Systembolagets försök med internetbeställningar, kombinerat med hemleverans, skulle vara en förklaring till de i Monitorundersökningen uppmätta ökningen av internethandeln under 2013.

Vissa respondenter skulle trots allt ha kunnat misstolka den aktuella frågan som att den också omfattar den alkohol som beställs via Systembolagets hemsida, men som hämtas ut och betalas i en Systembolagsbutik. Dessa nivåer, som visserligen ökat något mellan 2012 och 2013, är dock så pass låga att inte heller dessa mer än nämnvärt skulle kunna förklara ökningen av internetbeställningarna 2013.

Ytterligare en möjlig förklaring till att vinköpen på internet faktiskt skulle ha ökat är att City Gross i slutet av juni 2013 inledde en verksamhet med att erbjuda sina kunder att via internet även beställa vin i samband med att man beställde en matkasse för hemleverans. Enligt Winefinder, som sköter leveranserna av vin till City Gross, var dock denna handel i det här sammanhanget mycket liten och kan därför inte ligga bakom uppgången i internetbeställningar av vin i Monitormätningarna.

Man kan dock inte utesluta att den mediala uppmärksamheten runt både Systembolagets försök med hemleverans, och City Gross verksamhet, kan ha väckt intresse för internethandel med alkohol mer generellt och på så sätt ha bidragit till ökade köpvolymer från andra internetleverantörer.

Det är också värt att uppmärksamma att internethandel generellt sett har ökat mycket kraftigt under den senaste 10-årsperioden och att en ökad internethandel med alkohol kan vara en del av denna utveckling. Samtidigt bör man beakta att det skett relativt stora förändringar i internetskattningen i Monitormätningen även mellan tidigare år och att man bör följa upp utvecklingen ytterligare något år innan man drar slutsatsen att den här observerade uppgången är ett trendbrott.

De olika dryckerna och anskaffningskällornas andelar

I tabell 7 visas den totala anskaffningen av de olika dryckerna och de olika källornas andelar av respektive dryck under perioden 2001–2013.

För samtliga alkoholdrycker utom sprit stod Systembolaget för den största delen av de mängder som anskaffades under 2013. För sprit stod Systembolaget och resandeförseln för lika stora andelar. Dessa källors andelar uppgick till 39 procent vardera följt av smugglingen med 10 procent. Restaurangförsäljningen stod för 7 procent och därefter följde internet och hemtillverkning, det vill säga hembränning.

För vinets del stod Systembolaget för 80 procent av de anskaffade volymerna följt av resandeförseln och restaurangförsäljningen med 8 respektive 7 procent. Därefter följde hemtillverkning och internet och minst var andelen smuglat vin.

Vad gäller starkölet var Systembolagets andel 56 procent, följt av restaurangförsäljningen med 19 procent. Resandeförseln stod för 13 procent och smugglingen för 10 procent. Internet och hemtillverkning stod för enstaka procent av de anskaffade volymerna. Systembolaget stod för knappt 70 procent av cideransskaffningen, följt av smuggling med 19 procent.

I tabell 8 redovisas de olika dryckernas volymer av respektive anskaffningskälla under perioden 2001 till 2013 samt de olika dryckernas andelar av respektive anskaffningskälla under 2013. När det gäller Systembolaget så stod vinet för över hälften av försäljningsvolymen i ren alkohol per invånare 15 år och äldre. Vinets andel var 55 procent, följt av starköl och sprit med 28 respektive 15 procent av försäljningsvolymen. Cider stod för 2 procent.

Sprit var den dryck som svenskarna förde med sig mest av under 2013 i samband med resor. Sritens andel av den totala resandeförseln var 55 procent, följt av starköl och vin med 23 respektive 21 procent. Cider stod för 1 procent.

Starköl var den dryck som svenskar drack mest av på restauranger under 2013, mätt i ren alkohol. Starkölets andel av restaurangförsäljningen var 54 procent. Vinet stod för 29 procent, medan spritdrycker stod för 17 procent. (Som nämnts tidigare så särredovisas inte den försäljning av cider och blanddrycker som sker på restauranger.)

Köp av smugglad alkohol dominerades av starköl och sprit. Av den smugglade alkoholen stod starköl för 51 procent och sprit för 41 procent. Vin och cider stod för 5 respektive 3 procent. Av den hemtillverkade alkoholen, inklusive hembränd sprit, stod vinet för 52 procent under 2013. Hembränningen stod för 38 procent, medan den hemtillverkade ölen stod för 10 procent.

De olika delmängdernas och anskaffningskällornas andelar av den totala alkoholanskaffningen

I tabell 9 presenteras alkoholanskaffningen under tidsperioden 2001–2013 utifrån typ av dryck och anskaffningssätt. Delmängderna är rangordnade efter sina andelar av den totala anskaffningen 2013.

Den vanligaste delmängden var vin från Systembolaget, som svarade för 32 procent av all alkohol som anskaffades under 2013. Denna andel ökade kraftigt mellan åren 2001 och 2012, men minskade mellan de två senaste åren med 3 procentenheter. Den näst vanligaste delmängden var starköl köpt på Systembolaget med en andel på 16 procent. Därefter följer delmängderna sprit köpt på Systembolaget och resandeförd sprit, som båda hade en andel på 9 procent. Delmängden sprit från Systembolaget har minskat med 5 procentenheter sedan 2001. På femte plats återfinns folkölet med 6 procent, vilket innebär en minskning med 3 procentenheter sedan periodens början. Det är totalt 15 delmängder som redovisas i tabellen. Dessa uppgår till mer än 0,5 procent vardera av den totala anskaffningen. Övriga delmängder uppgår till mindre än en halv procent vardera.

Tabell 7. Den totala alkoholkonsumtionen i Sverige uppdelad på dryckesslag och anskaffningssätt, i liter ren alkohol per invånare 15 år och äldre. 2001–2013.

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Andel 2013
Sprit, totalt	2,43	2,49	2,60	2,92	2,85	2,70	2,46	2,46	2,15	2,24	2,09	2,03	2,31	100 %
Systembolaget	1,22	1,21	1,14	0,98	0,95	0,94	0,95	0,93	0,98	0,96	0,92	0,91	0,89	39 %
Resandeförsel	0,68	0,69	0,97	1,31	1,17	1,02	1,05	1,04	0,75	0,82	0,77	0,70	0,89	39 %
Smuggling	0,19	0,25	0,21	0,34	0,46	0,46	0,25	0,24	0,20	0,22	0,14	0,20	0,23	10 %
Restauranger	0,18	0,18	0,13	0,13	0,14	0,16	0,14	0,17	0,15	0,15	0,13	0,13	0,17	7 %
Internet	0,03	0,01	0,01	0,02	0,01	0,05	0,02	0,07	3 %
Hemtillverkning	0,15	0,16	0,15	0,16	0,12	0,09	0,07	0,06	0,05	0,07	0,08	0,07	0,07	3 %
Vin, totalt	3,02	3,40	3,54	3,60	3,49	3,47	3,61	3,67	3,77	3,84	3,96	3,80	3,99	100 %
Systembolaget	2,11	2,33	2,44	2,39	2,46	2,57	2,72	2,81	3,05	3,13	3,15	3,15	3,20	80 %
Resandeförsel	0,44	0,51	0,56	0,68	0,56	0,41	0,40	0,39	0,29	0,26	0,32	0,29	0,33	8 %
Restauranger	0,29	0,29	0,27	0,29	0,25	0,29	0,32	0,28	0,26	0,28	0,32	0,28	0,29	7 %
Hemtillverkning	0,14	0,23	0,19	0,16	0,12	0,10	0,09	0,09	0,06	0,12	0,11	0,04	0,09	2 %
Internet	0,00	0,00	0,00	0,02	0,01	0,04	0,02	0,07	2 %
Smuggling	0,03	0,04	0,08	0,08	0,09	0,10	0,08	0,10	0,09	0,05	0,02	0,03	0,02	1 %
Starköl, totalt	2,45	2,70	2,94	3,19	3,09	3,04	2,96	2,92	2,81	2,64	2,70	2,58	2,84	100 %
Systembolaget	1,20	1,31	1,36	1,30	1,34	1,45	1,51	1,53	1,61	1,59	1,59	1,58	1,60	56 %
Restauranger	0,57	0,61	0,60	0,57	0,56	0,54	0,54	0,54	0,55	0,51	0,52	0,52	0,54	19 %
Resandeförsel	0,51	0,54	0,55	0,70	0,56	0,47	0,40	0,46	0,32	0,28	0,30	0,26	0,37	13 %
Smuggling	0,16	0,22	0,41	0,59	0,61	0,56	0,49	0,38	0,31	0,24	0,29	0,19	0,29	10 %
Internet	0,01	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,01	0,03	1 %
Hemtillverkning	0,01	0,02	0,01	0,02	0,02	0,02	0,02	0,02	0,02	0,02	0,02	0,02	0,02	1 %
Cider, totalt	0,09	0,12	0,13	0,12	0,12	0,14	0,14	0,16	0,14	0,14	0,17	0,15	0,16	100 %
Systembolaget	0,09	0,12	0,13	0,12	0,12	0,13	0,12	0,12	0,13	0,13	0,12	0,12	0,11	69 %
Smuggling	0,02	0,02	0,03	19 %
Resandeförsel	0,02	0,01	0,03	0,01	0,01	0,03	0,01	0,02	1 %
Internet	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0 %
Folköl, totalt	0,84	0,83	0,81	0,72	0,71	0,73	0,68	0,63	0,62	0,57	0,60	0,55	0,56	100 %
Total konsumtion	8,82	9,53	10,02	10,56	10,26	10,10	9,85	9,83	9,50	9,43	9,52	9,11	9,87	100 %

Källor: Monitormätningarna, Systembolaget, Folkhälsomyndigheten och Delfi. Pga. avrundning är summan av delmängderna inte alltid densamma som totalsumman.

Tabell 8. Den totala alkoholkonsumtionen i Sverige uppdelad på dryckesslag och anskaffningssätt, i liter ren alkohol per invånare 15 år och äldre under perioden 2001–2013.

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Andel 2013
Total konsumtion	8,82	9,53	10,02	10,56	10,26	10,10	9,85	9,83	9,50	9,43	9,52	9,11	9,87	100 %
Systembolaget	4,63	4,97	5,07	4,79	4,87	5,08	5,31	5,40	5,76	5,80	5,78	5,75	5,80	100 %
Vin	2,11	2,33	2,44	2,39	2,46	2,57	2,72	2,81	3,05	3,13	3,15	3,15	3,20	55 %
Starköl	1,20	1,31	1,36	1,30	1,34	1,45	1,51	1,53	1,61	1,59	1,59	1,58	1,60	28 %
Sprit	1,22	1,21	1,14	0,98	0,95	0,94	0,95	0,93	0,98	0,96	0,92	0,91	0,89	15 %
Cider	0,09	0,12	0,13	0,12	0,12	0,13	0,12	0,12	0,13	0,13	0,12	0,12	0,11	2 %
Resandeförsel	1,64	1,74	2,08	2,70	2,30	1,92	1,86	1,92	1,38	1,38	1,41	1,26	1,60	100 %
Sprit	0,68	0,69	0,97	1,31	1,17	1,02	1,05	1,04	0,75	0,82	0,77	0,70	0,89	55 %
Starköl	0,51	0,54	0,55	0,70	0,56	0,47	0,40	0,46	0,32	0,28	0,30	0,26	0,37	23 %
Vin	0,44	0,51	0,56	0,68	0,56	0,41	0,40	0,39	0,29	0,26	0,32	0,29	0,33	21 %
Cider	0,02	0,01	0,03	0,01	0,01	0,03	0,01	0,02	1 %
Restauranger	1,03	1,08	1,00	0,99	0,96	0,99	1,00	0,99	0,96	0,94	0,97	0,93	1,00	100 %
Starköl	0,57	0,61	0,60	0,57	0,56	0,54	0,54	0,54	0,55	0,51	0,52	0,52	0,54	54 %
Vin	0,29	0,29	0,27	0,29	0,25	0,29	0,32	0,28	0,26	0,28	0,32	0,28	0,29	29 %
Sprit	0,18	0,18	0,13	0,13	0,14	0,16	0,14	0,17	0,15	0,15	0,13	0,13	0,17	17 %
Livsmedelsbutiker	0,84	0,83	0,81	0,72	0,71	0,73	0,68	0,63	0,62	0,57	0,60	0,55	0,56	100 %
Smuggling	0,38	0,51	0,71	1,01	1,16	1,11	0,82	0,71	0,60	0,50	0,46	0,44	0,56	100 %
Starköl	0,16	0,22	0,41	0,59	0,61	0,56	0,49	0,38	0,31	0,24	0,29	0,19	0,29	51 %
Sprit	0,19	0,25	0,21	0,34	0,46	0,46	0,25	0,24	0,20	0,22	0,14	0,20	0,23	41 %
Cider	0,02	0,02	0,03	5 %
Vin	0,03	0,04	0,08	0,08	0,09	0,10	0,08	0,10	0,09	0,05	0,02	0,03	0,02	3 %
Hemtillverkning	0,31	0,41	0,35	0,34	0,26	0,21	0,17	0,17	0,13	0,21	0,21	0,13	0,17	100 %
Vin	0,14	0,23	0,19	0,16	0,12	0,10	0,09	0,09	0,06	0,12	0,11	0,04	0,09	52 %
Sprit	0,15	0,16	0,15	0,16	0,12	0,09	0,07	0,06	0,05	0,07	0,08	0,07	0,07	38 %
Starköl	0,01	0,02	0,01	0,02	0,02	0,02	0,02	0,02	0,02	0,02	0,02	0,02	0,02	10 %
Internet, totalt	0,04	0,02	0,02	0,05	0,02	0,10	0,05	0,17	100 %

Källor: Monitormätningarna, Systembolaget, Folkhälsomyndigheten och Delfi. Pga. avrundning är summan av delmängderna inte alltid densamma som totalsumman.

Tabell 9. Procentuella andelar av den totala alkoholkonsumtionen, rangordnade efter fördelningen 2013 och uppdelade på dryck och anskaffningssätt. 2001–2013.

Typ av dryck och anskaffningssätt	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Vin, Systembolaget	24	24	24	23	24	25	27	29	32	33	34	35	32
Starköl, Systembolaget	14	14	14	12	13	14	15	16	17	17	17	17	16
Sprit, Systembolaget	14	13	11	9	9	9	10	10	10	10	10	10	9
Sprit, resandeförsel	8	7	10	12	11	10	11	10	8	9	8	8	9
Folköl ¹	9	9	8	7	7	7	7	6	6	6	6	6	6
Starköl, restauranger	6	6	6	5	5	5	6	6	6	5	6	6	5
Starköl, resandeförsel	6	6	6	7	6	5	4	5	3	3	3	3	4
Vin, resandeförsel	5	5	6	6	5	4	4	4	3	3	3	3	3
Vin, restauranger	3	3	3	3	2	3	3	3	3	3	4	3	3
Starköl, smuggling	2	2	4	6	6	5	5	4	3	2	3	2	3
Sprit, smuggling	2	3	2	3	5	5	2	2	3	2	1	2	2
Sprit, restauranger	2	2	1	1	1	2	1	2	2	2	1	1	2
Cider, Systembolaget	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Sprit, hembränd	2	2	2	2	2	2	1	1	1	1	1	1	1
Vin, hemtillverkning	2	2	2	2	1	1	1	1	1	1	1	0	1

Källor: Monitormätningarna, Systembolaget och Statens folkhälsoinstitut. Pga. avrundning är summan av delmängderna inte alltid identisk med totalsumman.

1 Inkluderar även försäljning på restaurang, cirka 1 procent av den totala folkölsförsäljningen.

4. Diskussion

Monitorundersökningen påbörjades 2001. Mellan detta år och 2004 steg alkohol-anskaffningen kraftigt för att därefter sjunka. Mellan 2004 och 2012 sjönk den kontinuerligt och var 2012 nästan tillbaka på 2001 års nivå. Minskningen under perioden 2004–2012 uppgick till 14 procent. Under 2013 ökade dock anskaffningen med 9 procent jämfört med 2012, eller med 4 procent jämfört med 2011. Det är framförallt de oregistrerade källorna som står för ökningen 2013. Det återstår att se om ökningen av totalkonsumtionen är början på en ny trend eller om det endast är en tillfällig uppgång. Det är värt att notera att den oregistrerade anskaffningen ökade redan under det första halvåret 2013, alltså innan förändringarna i urvalsmetodiken och frågeformuläret genomfördes.

Den minskade anskaffningen mellan 2004 och 2012 finns väl belagd i en rad andra undersökningar som har genomförts under årens lopp, se Leifman och Trolldal (2014). Den ökning som nu kan noteras har dock ännu inte fångats upp i andra mätningar i någon större omfattning. I SOM-institutets årliga undersökning finns dock vissa data som i någon mån pekar i samma riktning. Andelen personer som uppgav att de flera gånger ”storhandlat alkohol utomlands under det senaste året” ökade något mellan åren 2012 och 2013 samtidigt som andelen personer som uppgav att de hade gjort detta en gång låg kvar på samma nivå. Frågorna är dock ställda under det första halvåret 2013 och avser de senaste 12 månaderna.

I Monitorundersökningen ställs även frågor om respondenternas självskattade alkoholkonsumtion. Analyser av dessa data ger vid handen att det skett en uppgång av alkoholkonsumtionen. Det är dock inte uppgifter från någon extern undersökning, men kan ge en viss verifiering av ökningen av alkoholanskaffningen. Efter flera års nedgång ökade den självrapporterade konsumtionen under perioden 2011–2013. Mellan 2011 och 2012 steg konsumtionen med omkring 1 procent och mellan 2012 och 2013 var ökningen drygt 3 procent. Totalt ökade den självskattade alkoholkonsumtionen med 5 procent mellan 2011 och 2013, vilket ska jämföras med ökningen av anskaffningen, som ökade med 4 procent under samma period.

Det finns en naturlig förklaring till att det framförallt är den oregistrerade delen av anskaffningen som har ökat. Den svenska kronan har stärkts relativt kraftigt gentemot euron och andra valutor under senare år. Den fråga man kan ställa sig är varför inte ökningen av de oregistrerade delmängderna började tidigare. Mycket talar dock för att det finns en tidsmässig fördröjning mellan den faktiska förstärkningen av den svenska valutan och individens benägenhet att öka anskaffningen från oregistrerade källor. Det tar helt enkelt en viss tid innan en valutakursförändring får fullt genomslag på individens köpbeteenden. I en studie av den norsk-svenska gränshandeln på 90-talet fann man en sådan tröghet samt att även andra faktorer har betydelse för gränshandelns omfattning (Lund, Trolldal & Ugland, 2000). En annan förklaring till den ökade gränshandeln just under 2013 kan vara att den danska skatten på öl sänktes vid halvårsskiftet 2013.

Den ökade anskaffningen via resandeförsel beror dock inte i första hand på att fler personer skaffar sig alkohol på det sätt. Ökningen under 2013 berodde som nämnts tidigare i

första hand på att mängden införd alkohol per resandetillfälle ökade. Den ökade internet-handeln beror dock både på att fler personer gör den typen av alkoholköp samt att mängden alkohol per beställning har ökat.

I jämförelse med andra delmängder av alkoholanskaffningen är internethandeln fortfarande relativt liten men ökningen mellan 2012 och 2013 är dock kraftig procentuellt sett. Den ökade internethandeln kan dock endast till mindre del förklaras av Systembolagets försök där kunder kan beställa drycker via internet för hemleverans, eller den möjlighet kunderna har att göra beställningar via internet för betalning och uthämtning i någon av Systembolagets butiker. Ökningen kan inte heller förklaras av att en matvaruleverantör under 2013 påbörjade en verksamhet där kunder gavs en möjlighet att förutom mat, även beställa vin över internet. Mycket talar därför för att det skett en faktisk ökning av internet-handeln men utvecklingen bör följas upp under ytterligare något år innan man drar slutsatsen att den här observerade uppgången är ett trendbrott.

Ytterligare en tänkbar förklaring till den generella uppgången av alkoholanskaffningen kan vara den kraftigt ökade marknadsföringen av alkohol under de senaste åren. Sifo-reklam-mätningar visar att investeringarna i alkoholreklam för första gången uppgick till mer än en miljard år 2013 (1 064 miljoner kronor). Detta är en ökning med ca 150 procent sedan 2009 (se IQ, 2014).

Referenser

- Folkhälsomyndigheten (2013). *Alkoholstatistik 2012*. Statens folkhälsoinstitut. Östersund.
- IQ (2013). *Alkoholreklam på internet påverkar främst unga*. IQ-rapport 2013:2. Stockholm.
- IQ (2014). Investeringarna i alkoholreklam spränger miljardstrecket. Pressmeddelande 29 januari 2014. IQ. (www.iq.se).
- Kühlhorn E, Hibell B, Larsson S, Ramstedt M & Zetterberg HL (1999). *Alkoholkonsumtionen i Sverige under 1990-talet*. Stockholm: OAS, Socialdepartementet.
- Leifman H & Ramstedt M (2009). *Svenska folkets alkoholvanor under senare år med fokus på 2004–2009*. Rapport skriven i ett samarbete mellan SoRAD & STAD.
- Leifman H & Trolldal B (2002). *Svenskens alkoholkonsumtion i början av 2000-talet med betoning på 2001*. Forskningsrapport nr 3, reviderad version. Centrum för socialvetenskaplig alkohol- och drogforskning (SoRAD), Stockholms universitet.
- Leifman H & Trolldal B (2014). *Hur mycket dricker svensken? – alkoholkonsumtionen i siffror 2001–2012*. Rapport nr. 140. Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning. Stockholm.
- Leifman H (2000). *The measurement of alcohol-related problems in Sweden*. Journal of Substance Abuse, 12, 197–212. (Special Issue: Measuring alcohol consumption).
- Lund I, Trolldal B & Ugland T (2000). *Norwegian-Swedish cross-border trade in alcoholic beverages*. Nordic Studies on Alcohol and Drugs, 17, 78–85.
- Ramstedt M (2010). *How much alcohol do you buy? A comparison of self-reported alcohol purchases with actual sales*. Addiction, 105, 649–654.
- Ramstedt M, Lindell A & Raninen J (2012). *Tal om alkohol 2012 – en statistisk årsrapport från Monitorprojektet*. (SoRAD Rapportserie nr. 67). Stockholm: Stockholms universitet, SoRAD.
- Rådets direktiv (92/12/EEG) om allmänna regler för punktskattepliktiga varor och om innehav, flyttning och övervakning av sådana varor (cirkulationsdirektivet).
- SFS 2000:1225 (2000). *Lag om straff för smuggling*. Svensk Författningssamling. Stockholm: Finansdepartementet.
- SFS 2010:1622 (2010). *Alkohollag*. Svensk Författningssamling. Stockholm: Socialdepartementet.
- Tillväxtverket (2013). *Fakta om svensk turism 2012*. Turismens effekter på ekonomi, export och sysselsättning samt volymer, beteenden, utbud och efterfrågan. Fakta & statistik.

Bilaga I

Tabell A. Registrerad alkoholförsäljning i antal *tusen* volymliter 2001–2013.

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Systembolaget													
Sprit	23 396	23 308	22 107	19 226	18 786	18 860	19 302	19 101	20 141	20 002	19 369	19 298	18 899
Starköl	156 011	170 455	179 141	172 947	179 044	195 654	207 118	212 368	226 936	225 763	227 092	227 561	231 477
Vin	118 506	130 851	135 709	133 296	137 658	145 266	153 956	160 850	175 815	182 471	186 039	189 760	193 477
Starkvin	5 696	5 656	6 075	5 442	5 371	5 262	5 569	5 620	5 602	5 400	4 996	4 768	4 397
Cider	13 650	17 075	18 702	16 775	17 031	18 251	18 092	18 467	19 434	19 281	19 095	18 187	17 581
Restaurang													
Sprit	3 835	3 731	3 283	3 562	3 954	3 969	3 569	4 422	3 868	3 925	3 251	3 190	4 217
Starköl	83 962	86 678	85 466	81 973	81 067	78 929	80 132	81 077	77 814	78 387	79 223	80 331	83 660
Vin	20 586	22 033	19 750	20 626	18 497	20 372	21 070	19 275	18 072	19 313	22 622	20 134	22 800
Folköl	190 200	189 900	184 900	167 300	163 900	171 500	159 700	147 600	146 500	137 600	144 200	134 100	136 900

Tabell B. Skattad årlig resandeförsel, smuggling, hemtillverkning och internethandel. Per dryck och anskaffningskälla i antal *miljoner* volymliter 2001–2013 (internet 2006–2013).

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Införsel													
Sprit	13,1	13,3	18,9	25,8	23,3	20,5	21,2	21,2	15,4	17,2	16,2	14,7	19,0
Starköl	66,7	69,8	72,9	93,3	75,5	63,6	54,4	64,3	45,5	40,5	42,2	38,2	53,2
Vin	23,5	26,5	29,6	35,7	30,1	20,4	21,9	21,7	16,7	15,0	18,6	16,9	19,9
Starkvin	2,1	2,8	2,3	3,1	2,3	3,1	1,6	1,2	0,8	0,6	0,6	0,8	0,4
Cider	2,5	1,9	4,7	2,2	1,8	4,2	1,7	2,4
Smuggling													
Sprit	3,6	4,8	4,1	6,7	9,2	9,2	5,0	5,0	4,1	4,6	2,9	4,2	4,9
Starköl	20,8	28,7	54,2	78,2	81,4	75,4	67,3	52,3	43,8	33,5	41,2	27,5	41,3
Vin	1,6	2,3	5,0	4,8	5,4	5,7	4,7	5,7	5,4	2,8	1,1	1,6	1,0
Cider	2,4	3,6	5,2
Internet													
Sprit	0,5	0,2	0,3	0,5	0,2	1,0	0,4	1,5
Starköl	1,8	0,6	0,2	0,2	0,0	0,3	1,4	3,7
Vin	0,2	0,0	0,2	1,5	0,6	2,7	1,2	4,5
Starkvin	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2
Cider	0,1	0,2
Hemtillverkning													
Sprit	3,0	3,0	3,0	3,1	2,5	1,9	1,4	1,2	1,2	1,6	1,7	1,5	1,4
Starköl	1,5	3,0	1,8	3,0	2,3	2,3	2,3	2,3	2,3	2,3	2,3	2,3	2,5
Vin	8,6	13,5	11,2	9,5	7,3	5,7	5,3	5,6	3,4	7,3	6,8	2,4	5,6

Tecknet .. innebär att delmängderna inte mättes det aktuella året.